

**”Ryhmä on joka tiistai ja se antaa minulle energiaa” - Kulttuuri-
ja taidelähtöisen ryhmätoiminnan merkitys kotoutuville
kotiäideille**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus

Syksy 2019

Salla Montonen

Sosionomi
Visamäki

Tekijä	Salla Montonen	Vuosi 2019
Työn nimi	”Ryhmä on joka tiistai ja se antaa minulle energiaa” - Kulttuuri- ja taidelähtöisen ryhmätoiminnan merkitys kotoutuville kotiaideille	
Työn ohjaaja/t	Jana Vyborna-Turunen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys kulttuuri- ja taidelähtöisellä Meidän kaupunki -ryhmätoiminnalla oli siihen osallistuneille pakolaistaustaisille kotoutuville kotiaideille. Ryhmätoimintaa toteuttaa Tampereen kaupungin Kulttuurikasvatusyksikkö TAITen ja maahanmuuttajapalveluiden yhteinen Minunkin Tampereeni -toimintamuoto, jossa opinnäytetyön tekijä työskentelee.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään pakolaisuutta ja kotoutumista sekä kulttuurihyvinvointia ja saavutettavuutta. Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastatteluita, joita toteutettiin viisi kappaletta. Haastatteluna oli viisi arabiankielistä Meidän kaupunki -ryhmän osallistujaa. Haastattelut tehtiin arabian, suomen ja englannin kielillä kieliaavustajan avustuksella. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti teemoitellen.

Opinnäytetyön tuloksena selvisi, että Meidän kaupunki -ryhmään osallistuneet kotiaidit pitivät toimintaa merkityksellisenä. Ryhmän myötä he olivat saaneet vertaistukea ja uusia kavereita. Ryhmään osallistuminen auttoi kiinnittymään Tampereelle sekä luomaan rytmiä arkeen. Osallistujien mieliala oli parantunut ja he olivat saaneet energiaa ja motivaatiota arkeen.

Tuloksista voidaan päätellä, että pakolaistaustaisten kotoutumisen alkuvaiheessa olevien kotiäitien erityistarpeiden huomioiminen ja palvelun räätälöiminen kannattaa. Kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistuminen edistää kotoutumista. Meidän kaupunki -ryhmätoiminta tukee osallistujien mielenterveyttä ja osallisuutta yhteiskuntaan.

Avainsanat Kulttuurihyvinvointi, saavutettavuus, kotoutuminen, pakolaisuus, kotiaidit

Sivut 43 sivua

Degree Programme in Social Services
Hämeenlinna University Centre

Author	Salla Montonen	Year 2019
Subject	The meaning of culture and arts based group activities for immigrant housewives	
Supervisor	Jana Vyborna-Turunen	

ABSTRACT

The aim of this Bachelor's thesis was to explore the significance of arts and culture based group activities for the participants of *Meidän kaupunki* ("Our city") group. The participants were housewives with refugee background, who were in the beginning of their integration process. The group activity is organized as a co-operation between the Immigration Services of the city of Tampere and Cultural Education Unit TAITE, where the author of this thesis is working.

The theoretical background consists of integration, refugees, cultural well-being and accessibility. The data were collected using semi-structured interviews. Five Arabic speaking group participants were interviewed. The interviews were conducted in Arabic, English and Finnish and there was an Arabic speaking language assistant helping. The data were analysed by thematizing.

The outcome of the thesis was that *Meidän kaupunki* group activities were meaningful for the participants. In the group they received peer support and made new friends. Participating in the group made them feel more connected to Tampere and gave rhythm to their everyday life. Their mood improved and they got more motivation and energy.

According to the results of the study, it is important to identify the special needs of housewives with refugee background who are in the beginning of their integration process and modify the services accordingly. Participating in culture and arts activities supports integration. *Meidän kaupunki* group promotes the participants' mental health and inclusion in the society.

Keywords Refugees, integration, cultural well-being, accessibility, housewives

Pages 43 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Työ Minunkin Tampereeni -toiminnassa.....	2
2.2	Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE ja maahanmuuttajapalvelut yhteistyössä	3
2.2.1	Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE	3
2.2.2	Sarviksen sosiaaliaseman maahanmuuttajapalvelut.....	4
2.3	Aiheen ajankohtaisuus	4
2.4	Tavoite ja tutkimuskysymys	5
3	PAKOLAISUUS, KOTOUTUMINEN JA KULTTUURIHYVINVOINTI	5
3.1	Pakolaisuus	6
3.1.1	Pakolaisuus psyykkisenä prosessina	7
3.2	Kotoutuminen	8
3.2.1	Kotiäitien kotoutuminen	9
3.2.2	Kotoutumisen tukeminen paikallisesti	10
3.3	Kulttuurihyvinvointi ja saavutettavuus	11
4	MEIDÄN KAUPUNKI -RYHMÄ KOTIÄIDEILLE	13
4.1	Kieliapu	14
4.2	Ryhmän sisältö.....	15
4.3	Haastateltavat	17
5	AINEISTO JA MENETELMÄT	17
5.1	Teemahaastattelut	17
5.2	Haastattelujen teemat.....	18
5.3	Aineistolähtöinen teemoittelu	19
6	TULOKSET.....	19
6.1	Vertaistuen kokeminen	19
6.2	Mielialan paraneminen	20
6.3	Uuden oppiminen ja uudet kokemukset.....	21
6.3.1	Suomen kieli.....	23
6.3.2	Muumit	23
6.4	Muistojen herääminen	24
6.5	Arkirytmien muotoutuminen	25
6.6	Kiinnittyminen Tampereelle	26
6.7	Sosiaaliset verkostot.....	28
7	TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	29
7.1	Kulttuuri- ja taidetoiminta ryhmässä edistää kotoutumista ja kiinnittymistä ..	29
7.2	Meidän kaupunki -ryhmä orientoi kielen opiskeluun	30
7.3	Ryhmätoiminta tukee osallistujien mielenterveyttä	31
7.4	Itsevarmuus kasvaa kohtaamisten myötä	32

7.5	Kotiäideille tulee räätälöidä palveluita erityistarpeet huomioiden	33
8	TOIVEET JA SOVELTAMISIDEAT.....	34
8.1	Ryhmätoiminnan kehittäminen ja soveltaminen	34
8.2	Toiminnan tulisi tavoittaa myös palvelujen ulkopuolella olevat kotoutujat	35
8.3	Kieliavustajien ja omakielisten ohjaajien roolin vahvistaminen	36
8.4	Meidän kaupunki -ryhmät vakiintuneeksi toiminnaksi	36
9	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	37
9.1	Luotettavuus	38
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Kulttuuriin ja taiteeseen osallistuminen lisää hyvinvointia ja voi auttaa kotoutumaan uuteen maahan. Valtion kotouttamisohjelman vuosille 2016-2019 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 30) yksi toimenpide on lisätä yhteisöllistä ja luovaa eri taiteen lajeihin liittyvää vapaa-ajan toimintaa, joka tukee ihmisten kohtaamista ja yhdessä tekemistä sekä tutustuttaa kotoutujat suomalaiseen kulttuuriin. Kulttuuri- ja taide voivat luoda siltoja ihmisten välille, vaikka yhteistä kieltä ei vielä olisikaan.

Pirkanmaan alueellisessa kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa puhutaan jokaisen oikeudesta osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Kulttuurin tulee olla saavutettavaa jokaiselle, sekä kulttuuristen oikeuksien toteutumisen takia, että taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvointivaikutusten vuoksi. Taide lisää onnellisuuden kokemuksia sekä vaikuttaa elämänlaatuun myönteisesti. (Pirkanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017, 14.) Myös YK:n ihmisoikeussopimuksessa on kirjattu jokaisen oikeus osallistua yhteiskunnan siivistys- ja kulttuurielämään (1948, 27. artikla).

Kotoutumisen alkuvaiheessa olevien pakolaistaustaisten ihmisten osallistumiselle kulttuuriin ja taiteeseen voi olla useita esteitä, kuten että toiminta on järjestetty ainoastaan suomen kielellä, kaupunki ja paikkojen sijainnit eivät ole tuttuja osallistujalle tai että kotoutujalla ei ole aiemmassa maassa ollut vastaavia palveluita tarjolla.

Tampereella taide- ja kulttuuritoimintaa on paljon, mutta se ei valitettavasti ole jokaisen kotoutujan löydettävissä tai saavutettavissa. Tämän takia tarvitaan räätälöityjä palveluita, joiden suunnittelussa on huomioitu kotoutujien tarpeet. Muun muassa Arts Equal -tutkimushanke käyttää termiä etsivä kulttuurityö, joka tarkoittaa kulttuurista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyötä jonka avulla edistetään osallistumista. Arts Equalin etsivässä kulttuurityössä räätälöidään kulttuuritoimintaa osallistujien tarpeisiin, esimerkiksi ilmaisia soittotunteja taiteen perusopetuksen ulkopuolelle jääneille lapsille. Hankkeessa etsivän kulttuurityön kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret, mutta mielestäni samaa ajatusta voi soveltaa kotoutujiin. (Juntunen, Kamensky & Turpeinen, 2019.)

Tampereen kaupungin kulttuurikasvatusyksikkö TAITEn ja maahanmuuttajapalveluiden yhteisessä Minunkin Tampereeni -toiminnassa on pilotoitu ja jatkokehitetty pakolaistaustaisille alkuvaiheen kotoutujille suunnattua ryhmätoimintaa, jossa osallistujat tutustuvat Tampereella esimerkiksi museoihin ja muuhun kulttuuritarjontaan. Toiminnassa korostuu palvelun henkilökohtaisuus, mukaan kutsuminen ja kieliapu. Lähtökohtana on matalan kynnyksen taide- ja kulttuuritoiminta. Myös Arts Equal -tutkimus-

hankkeen esittelemää etsivää kulttuurityötä tehdään aloitteellisesti toimintaa osallistujien luokse vieden, ja ennaltaehkäisevästi, samoilla periaatteilla kuin Minunkin Tampereeni -toimintaa.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan mikä merkitys Minunkin Tampereeni -toiminnan Meidän kaupunki -ryhmällä on ollut siihen osallistuneille kotiäideille. Tavoitteena on tuottaa tietoa Meidän kaupunki -ryhmätoiminnasta ja selvittää mitä konkreettista hyötyä siitä on ollut osallistujille.

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Työ Minunkin Tampereeni -toiminnassa

Opinnäytetyön lähtökohtana on projektityöntekijän työni Tampereen kaupungin Kulttuurikasvatusyksikkö TAITEn ja Sarviksen sosiaaliaseman maahanmuuttajapalveluiden yhteisessä toimintamuodossa nimeltään Minunkin Tampereeni. Toiminta on alkanut helmikuussa 2017 ja jatkuu edelleen. Minunkin Tampereeni on uudenlainen toimialarajat ylittävä toimintamuoto, joka tuo kulttuurikasvatuksen ja sosiaalipalvelut yhteen. Toiminnan erityisyys on Kulttuurikasvatusyksikkö TAITEn ja maahanmuuttajapalveluiden tiivis yhteistyö, joka konkretisoituu projektityöntekijän, eli minun, sijoittumisena molempiin palveluihin. Tämä rooli mahdollistaa sujuvan asiakasohjauksen maahanmuuttajapalveluista Minunkin Tampereeni -toimintaan, sekä asiakkaiden tarpeiden tunnistamisen ja toiminnan yhteisen kehittämisen palvelujen välillä. Aiempi koulutukseni on kulttuurialalta, ohjaustoiminnan artemoni (amk). Sosionomiksi kouluttautuminen on tuonut lisäosaamista, joka auttaa minua ymmärtämään entistä paremmin maahanmuuttajapalveluiden asiakasprosesseja ja työmuotoja.

Minunkin Tampereeni -toiminnan tavoitteena on edistää osallistujien kotoutumista ja kiinnittymistä uuteen kotikaupunkiin. Menetelmät ovat kulttuuri- ja taidelähtöisiä, esimerkiksi ryhmätoimintaa ja yksilötyötä. Toiminnalla halutaan parantaa kulttuuritoiminnan saavutettavuutta. Toimintaa rahoitetaan valtion laskennallisista korvauksista, joita myönnetään pakolaisten kotoutumista tukevaan toimintaan. Rahoitus haetaan vuodeksi kerrallaan.

Minunkin Tampereeni -toiminnan osallistujia ovat muun muassa kiintiöpakolaiset ja oleskeluluvan saaneet, jotka ovat kotoutumisen alkuvaiheessa olevia uusia kuntalaisia. Osallistujat ohjautuvat toimintaan aina maahanmuuttajapalveluiden kautta. Toiminta on esimerkiksi taidetyöpajoja, museovierailuja, retkiä sekä tutustumista Tampereeseen etenkin Meidän kau-

punkki -ryhmän kautta. Toiminta on alkanut 2017 helmikuussa ja jatkuu rahoitusmuodon vuoksi vuosi kerrallaan. Työmuoto tiivistää kulttuurikasvatus- ja sosiaalipuolen yhteistyötä uudella tavalla: kulttuurikasvatuspuolen työntekijä tekee työparityötä maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden kanssa.

Opinnäytetyön aiheen valinta oli luonteva. Halusin selvittää, millaisia merkityksiä Minunkin Tampereeni -toiminnalla on ollut siihen osallistuneille ihmisille. Aihe rajautui kotiäideille suunnattuun Meidän kaupunki -ryhmään. Kotiäideille räätälöityjä ryhmiä järjestetään neljästä viiteen vuodessa ja toiminta jatkuu toistaiseksi. Yksi ryhmä kokoontuu noin kahdeksan viikon ajan.

2.2 Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE ja maahanmuuttajapalvelut yhteistyössä

Kulttuurikasvatusyksikkö TAITEn Minunkin Tampereeni -toimintaa tuottaa opinnäytetyön laatija yhdessä maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden kanssa.

2.2.1 Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE

Tampereen kaupungin Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE tuottaa kulttuurikasvatusta eri asiakasryhmille, esimerkiksi koululaisille, ikäihmisille ja kotoutujille. TAITEn suurin yksittäinen tuote on Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelma, jossa on mukana vuosittain yli 18 000 oppilasta Tampereen kouluista ja esiopetuksesta. Ikäihmisille tuotetaan Konkari-toimintaa. TAITE koordinoi kulttuuri-, liikunta-, ja ympäristöluotsitoimintaa. Lapsiperheille tarjotaan vauvojen värikylpyjä. Lisäksi TAITella on hanketoimintaa. Tällä hetkellä TAITesta koordinoidaan Taidetestaajat-hanketta.

TAITE on osa Tampereen museopalveluita ja kuuluu kaupungin kulttuuri- ja taideyksikköön. TAITEn palveluissa korostuu yhdessä tekeminen ja kohtaaminen. TAITE tarjoaa elämyksiä ja oivalluksia taiteen, kulttuurin ja museopedagogiikan parissa.

Minunkin Tampereeni -toiminta on osa TAITEn monikulttuurisia museopalveluja. Monikulttuurisiin museopalveluihin eli MOMUun kuuluu myös Löytöretkiä Tampereelle -ohjelma, joka vie museoihin maahanmuuttajakoulutuksien aikuisopiskelijoita. Muita MOMU-toimintoja ovat esimerkiksi Puhu taiteella -työpajat sekä Kielikahvila museossa joissa yhteistyökumppaneina ovat eri järjestöt. TAITE on myös mukana Kotoutujan kulttuuripolku -verkostohankkeessa.

2.2.2 Sarviksen sosiaaliaseman maahanmuuttajapalvelut

Maahanmuuttajapalvelut on osa Sarviksen sosiaaliaseman aikuissosiaalityön palveluja. Asiakkaiksi ohjautuvat kotoutumisensa alkuvaiheessa olevat pakolaistaustaiset henkilöt ja heidän perheensä kuten kiintiöpakolaiset ja turvapaikanhaun kautta oleskeluluvan saaneet. Työ on ennaltaehkäisevää suunnitelmallista yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä.

Palvelun tavoite on edistää asiakkaiden sujuvaa arkea. Tähän kuuluu esimerkiksi asuminen, toimeentulo ja oman budjetin hahmotus, koulutus ja varhaiskasvatus ja monet muut arjen asiat. Asiakkaille tuotetaan monipuolista yksilö- ja ryhmämuotoista neuvontaa ja ohjausta. Maahanmuuttajapalveluiden tehtäviin kuuluu myös kiintiöpakolaisten vastaanotto. Palvelu tekee sosiaalihuoltolain mukaista työtä. (Tampereen kaupunki, n.d.)

Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee muun muassa sosiaaliohjaajia, sosiaalityöntekijöitä, ohjaajia, palveluneuvojia sekä työntekijöitä erilaisten hankkeiden kautta. Yhteistyötä tehdään laajasti esimerkiksi kunnallisten ja valtion toimijoiden sekä järjestöjen kanssa.

Minunkin Tampereeni -toimintamuoto kytkeytyy vahvasti maahanmuuttajapalveluiden Kotosa-toimintoon, joka tekee kotoutumislain mukaista asiakkaiden omaa toimijuutta vahvistavaa työtä. Tavoitteena on tukea integroitumista ja osallisuutta.

2.3 Aiheen ajankohtaisuus

Taiteen ja kulttuurin merkityksestä hyvinvoinnin edistämisessä on viime vuosina julkaistu useita suosituksia ja suunnitelmia eri maakunnissa. Esimerkiksi Pirkanmaalla julkaistiin vuonna 2017 Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma, jonka tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja ja taata kulttuuristen oikeuksien toteutuminen asukkaille. (Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma, 2017.)

Myös valtion kotouttamisohjelmaan vuosille 2016-2019 on kirjattu pyrkimys lisätä maahanmuuttajien osallisuutta taide- ja kulttuuritoiminnan avulla. Ohjelmassa todetaan, että taiteen ja kulttuurin keinoin voidaan madaltaa kynnystä osallistua yhteiskuntaan. Taide voi edistää kotoutumista ja helpottaa vuorovaikutusta. Taide- ja kulttuuritoiminta tarjoaa väyliä itsemaisuun ja paikkoja mielekkääseen vapaa-ajanviettoon. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 52.)

Kotivanhempien, erityisesti kotiäitien kotoutumiseen on alettu viime vuosina kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Esimerkiksi Taloudellisen yh-

teistyön ja kehityksen järjestö OECD on kritisoinut Suomessa maahanmuuttajakotiäitien huonoa ohjautumista koulutukseen ja työmarkkinoille. Maahanmuuttajaäidit päätyvät kantasuomalaisia äitejä harvemmin työelämään, sillä he ovat pidempään kotona hoitamassa lapsia. Äitien asema vaikuttaa koko perheeseen, esimerkiksi siten että äitien kouluttautuminen ja työnteko parantavat myös heidän lastensa koulumenestystä. (OECD, 2018)

Taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi ilmiöllä on myös yksilöllisiä vaikutuksia äitien ja perheiden elämään. Osallisuus yhteiskuntaan luo merkityksellisyyden ja kuuluvuuden tunnetta, joten osallisuuden kokemus on tärkeää ihmisen hyvinvoinnin ja kotoutumisen kannalta. THL:n (2019) mukaan myös sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta kotiäitien osallistumista yhteiskuntaan ja tiedon saantia palveluista ja yhteiskunnasta tulee parantaa.

2.4 Tavoite ja tutkimuskysymys

Tässä opinnäytetyössä selvitetään osallistujien eli kotoutujien kokemuksia Minunkin Tampereeni –toiminnasta. Opinnäytetyössä selvitetään, millainen kokemus Meidän kaupunki -ryhmään osallistuminen oli kotiäideille sekä millainen merkitys ryhmän taide- ja kulttuuritoiminnalla oli heille. Tarkoituksena on tuottaa tietoa Minunkin Tampereeni –toiminnan vaikutuksista ja merkityksistä toimintaan osallistuneiden ihmisten näkökulmasta. Samalla saadaan arvokasta tietoa työn jatkoon ja kehittämisen tueksi. Opinnäytetyössä keskitytään kotiäitien Meidän kaupunki -ryhmään.

Tavoitteena on tuottaa laadullista tietoa kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisen merkityksestä kotoutumisessa, kotoutuvien kotiäitien näkökulmasta. Tieto auttaa kehittämään toimintaa asiakaslähtöisemmäksi. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehittämistyössä, esimerkiksi kun suunnitellaan kotoutujille suunnattuja kulttuuritoimintoja. Tavoitteena on, että opinnäytetyö hyödyttää kotoutujia: tulosten avulla voidaan kehittää parempia kulttuurilähtöisiä palveluja ja niiden saavutettavuutta.

Tutkimuskysymys: Mitä Meidän kaupunki -ryhmän osallistujat kertovat ryhmän merkityksestä heille?

3 PAKOLAISUUS, KOTOUTUMINEN JA KULTTUURIHYVINVOINTI

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön pääkäsitteitä. Ensin puhutaan pakolaisuudesta sekä lyhyesti pakolaisuuden psyykkisestä prosessista. Tämän

jälkeen kerrotaan kotoutumisesta, kotiäitien kotoutumisesta sekä siitä miten kotoutumista edistetään paikallisesti. Sen jälkeen käsitellään kulttuurihyvinvointia sekä siihen olennaisesti liittyvää saavutettavuuden käsitettä.

3.1 Pakolaisuus

Pakolaiset ovat ihmisiä jotka joutuvat jättämään kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa konfliktien tai vainon takia. Vuonna 2019 maailmalla oli 70,8 miljoonaa ihmistä paossa, suuri osa heistä on paennut maan sisäisesti tai naapurimaahan. Suomessa näistä henkilöistä on vain 0,03 %. (Suomen pakolaisapu 2019, 3.)

Geneven pakolaisten oikeusasemaa koskeva sopimus vuodelta 1951 sekä muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville. Pakolaisuutta syntyy myös luonnonkatastrofien seurauksena, mutta Geneven sopimuksen pakolaismääritelmä ei koske esimerkiksi ilmastonmuutoksen vuoksi pakenemaan joutuvia. (Suomen pakolaisapu 2019, 5.) Geneven sopimuksessa pakolainen määritellään henkilöksi, jolla:

on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielenpiteen johdosta, oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun maan suojaan; tai joka olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja edellä mainittujen seikkojen tähden on kykenemätön tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne. (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus 77/1968.)

Suomessa ulkomaalaislaissa (301/2014 § 3) pakolaisella tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka ovat saaneet Geneven pakolaissopimuksessa määritellyn turvapaikan eli pakolaisstatuksen. Yleiskielessä pakolaisella tarkoitetaan kaikkia niitä, jotka ovat joutuneet pakenemaan kotiseudultaan sekä niitä, joilla on kohdemaassaan suojeluperusteinen oleskelulupa. (Suomen pakolaisapu, nd.) Tässä opinnäytetyössä pakolainen-sanaa käytetään laajassa merkityksessä, eli sillä tarkoitetaan kaikkia niitä jotka ovat joutuneet pakenemaan kotiseudultaan.

Maailmalla on meneillään suuri pakolaiskriisi, jonka aiheuttajina ovat esimerkiksi pitkittyneet konfliktit, sodat ja kriisit. Myös köyhyys ja ympäristökatastrofit synnyttävät pakolaisuutta. Erityisesti Syyrian sodan myötä vuonna 2015 Suomeen saapui huomattavasti enemmän turvapaikanhakijoita aiempaan verrattuna. Turvapaikkaa haki tuolloin 32 476 ihmistä, kun aiemmin hakijoiden määrä oli vuosittain noin 3000-4000. (Sisäministeriö, n.d.).

Vuoden 2015 jälkeen Suomen turvapaikkapolitiikkaa tiukennettiin, esimerkiksi poistamalla humanitaarisen suojelun mahdollisuus ja kiristämällä perheen yhdistämisen kriteerejä. Jo seuraavana vuonna turvapaikanhakijoita saapui maahan huomattavasti vähemmän. Maahanmuuttovirasto alkoi tulkita ulkomaalaislakia edelliseen verrattuna tiukemmin, mikä on heikentänyt kansainvälistä suojelua hakevien asemaa. Vuonna 2016 EU teki Turkin kanssa sopimuksen, joka on vaikeuttanut turvapaikkaa hakevien etenemistä Turkista Eurooppaan. (Suomen pakolaisapu, 2019.)

3.1.1 Pakolaisuus psyykkisenä prosessina

Pakolaisuus on ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta monitasoinen ilmiö. Pakenemaan joutuvalla voi olla traumaattisia kokemuksia lähtömaasta tai pakomatkalta. Ihmiset ovat voineet joutua kohtaamaan esimerkiksi sotaa, väkivaltaa ja läheistensä menetyksiä. Myös äkillinen lähtö, pakomatka ja jatkuva epävarmuus luovat haavoittuvuutta. Ihminen menettää kotinsa, tutun ympäristön ja ihmissuhteet. Uudessa maassa elämä täytyy aloittaa alusta. Asettuminen uuteen maahan on haastavaa, muun muassa riittävän kielitaidon saavuttaminen ja työllistyminen vaativat paljon voimavaroja. (THL 2018, 50.)

Pakolainen on mahdollisesti joutunut kokemaan asioita jotka loukkaavat hänen ihmisoikeuksiaan ja uhkaavat hänen turvallisuuttaan. Kokemus ihmisoikeusloukkauksesta vaikuttaa henkilön turvallisuuden tunteeseen pitkään. Ihminen on ollut kiintynyt moniin symbolisiin ja konkreettisiin asioihin, esimerkiksi kotiinsa, ja pakenemisen takia tämä kiintymyssuhde on katkennut. Usko muiden ihmisten hyvyteen on kokenut kolauksen ihmisoikeusloukkausten, esimerkiksi väkivallan vuoksi. Ihmisoikeusloukkaukset ja väkivalta murentavat ihmisten identiteettiä ja yhteenkuuluvuudentunnetta muiden kanssa. (Allen & Vaage ym. 2006, 202.)

Hankalat kokemukset, oleskelun epävarmuus, syrjintäkokemukset ja verkostojen ja tuen puute altistavat mielenterveyden häiriöiden syntymiselle. Sosiaalinen tuki ja osallisuuden edistäminen sekä syrjimättömyys ja hyvät elinolot taas ennaltaehkäisevät häiriöiden syntymistä. Pakolaistaustaisille suunnattujen palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa kohdalla tulee huomioida mahdollinen erityisen tuen tarve. (Alitolppa-Niitamo, 2017, 5.)

Pakolaisten mielenterveystoimien valtakunnallinen kehittämishanke PALOMA julkaisi vuonna 2018 PALOMA-käsikirjan joka käsittelee laajasti pakolaisten mielenterveyden tukemista ja parantamista. Kaikki pakolaistaustaisten maahan muuttaneiden ihmisten kanssa työskentelevät voivat tukea asiakkaidensa mielenterveyttä. Ei tarvitse olla terveysalan ammattilainen voidakseen tukea asiakkaan psyykkistä hyvinvointia. Pakolaistaustaisia henkilöitä kohdatessa on tärkeä huomata, että ihmisillä on mielen-

terveyttä kuormittavien riskitekijöiden lisäksi paljon voimavaroja ja mielenterveyttä suojaavia asioita elämässään. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi perhe tai fyysinen terveys. (THL 2018, 106-108.)

3.2 Kotoutuminen

Kotoutumislaisissa (1386/2010 3 §) määritellään kotoutuminen:

”-- maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.”

Kotoutumislaisissa mainitaan myös sosiaalinen vahvistaminen, jonka tavoite on edistää maahanmuuttajan elämäntaitojen paranemista ja ehkäistä syrjäytymistä (Laki kotoutumisen edistämisestä, 1386/2010 3 §.) Kotoutumislaki koskee kaikkia maahanmuuttajia, joilla on oleskelulupa Suomessa, riippumatta siitä millä perusteella ihminen on muuttanut Suomeen. Kotoutumislaki keskittyy maahanmuuton alkuvaiheeseen. (Kotouttamisen osaamiskeskus, n.d.)

Kotoutuminen on kotoutujan, eli maahan muuttaneen kotoutuvan henkilön, ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Tämä vuorovaikutus muovaa sekä yhteiskuntaa että kotoutujaa. Puhutaan kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, jossa sekä kotoutuja että vastaanottava yhteiskunta omaksuvat uutta väestön muuttuessa monimuotoisemmaksi. Kotoutumisen edellytyksenä on, että henkilö omaksuu uudessa yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja, sekä tutustuu uuteen ympäristöön ja oppii kieltä. On tärkeää, että kotoutujalla on mahdollisuus säilyttää myös oma kieli ja kulttuuri osana elämäänsä. (Kotouttamisen osaamiskeskus, n.d.). Kahdensuuntaisen kotoutumisen prosessin myötä vuorovaikutus ja kulttuurinen ymmärrys kantaväestön ja maahan muuttaneiden välillä lisääntyy. (Arends-Tóth & van de Vijver, 2006, 143.) Kaksisuuntainen kotoutuminen edellyttää, että kotoutujia ei nähdä passiivisina avun kohteina, vaan heidän omaa toimijuuttaan ja aktiivisuuttaan tuetaan. Kotoutuessa luodaan sosiaalisia verkostoja ja uutta elämänpiiriä.

Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi joka voi kestää vuosia. Kotoutumiseen ja sopeutumiseen vaikuttavat muun muassa vastaanottavan yhteiskunnan ja lähtömaan erityispiirteet sekä kotoutujan henkilökohtaiset ominaisuudet, esimerkiksi persoonallisuus, asema yhteiskunnassa ja sosiaalinen konteksti. (Arends-Tóth & van de Vijver, 2006, 143.)

Ankica Kosicin (2006, 113) mukaan kotoutumiseen vaikuttavia yksilöllisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi itsetunto, itseohjautuvuus, motivaatio ja

yksilön kehittämät selviytymisstrategiat. Selviytymisstrategiat ovat kognitiivisia toimintoja ja tekoja joiden avulla ihminen selviää stressaavista elämäntilanteista. Esimerkiksi äitien selviytymisstrategia voi olla keskittyä täysin perhe-elämään, vanhemmuuteen ja kodinhoitoon. (Kortteinen ja Tuomikoski, 1998.)

Kotoutuminen on tärkeää muun muassa psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Kotoutunut ihminen tuntee itsensä hyväksytyksi. Kielen oppiminen ja työllistyminen on kotoutumisen näkökulmasta olennaista, mutta myös muun muassa kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan sekä vertaisuuden kautta voidaan edistää kotoutumista. Kaikki kotoutujat eivät suuntaudu työelämään, vaan joukossa on esimerkiksi kotivanhempia ja eläkeläisiä. (Suomen Pakolaisapu, 2018). Työssäkäyvillekään elämä ei yleensä ole pelkkää työn tekoa, eikä työ yksinään takaa kotoutumista. Kotoutuminen ja sitä edistävät palvelut ja toiminnot tulee nähdä laajasti ja moniulotteisesti.

3.2.1 Kotiäitien kotoutuminen

Kotivanhempien, erityisesti kotiäitien kotoutumiseen liittyy erityiskysymyksiä. Kotiäidit jäävät muita helpommin esimerkiksi kielenopetuksen ulkopuolelle, sillä äidit hoitavat vauvoja tai taaperoita kotona. Suomessa on mahdollisuus laittaa lapset hoitoon julkiseen päivähoitoon, mutta jos perheeseen syntyy useampia lapsia tiheään tahtiin, saattaa kotona olo venyä usean vuoden mittaiseksi (Säävälä 2011, 53). Perheen isä opiskelee mahdollisesti tällä välin kieltä ja ammatin. On mahdollista, että äitien kotoutuminen viivästyy ja he kärsivät yksinäisyydestä, verkostojen puutteesta ja ulkopuolisuuden tunteesta. Maahan muuttaneet äidit kokevat usein jäävänsä yksin. (Säävälä 2011, 53.)

Äitiyden ja kodin ulkopuolisen elämän järjestäminen on vaikeampaa verkostojen ja kielitaidon puuttuessa (Säävälä 2011, 54.) Melkein joka puolella maailmassa vauvojen hoitaminen kuuluu ensisijaisesti äideille. Lastenhoitovastuuta jaetaan lapsen kasvaessa myös lähipiirille. (Säävälä 2011, 53.) Kun perhe muuttaa Suomeen, sukulaisista ja tutuista muodostunut turververkko jää usein kotimaahan. Kotimaassa nämä verkostot tukivat muun muassa lasten hoitamisessa ja kasvatuksessa sekä muissa arjen asioissa. Suomessa sukulaisten luomia turvaverkkoja ei ole ja perheiden pitää keksiä muita keinoja selviytyä. (THL 2018, 49.) Osa maahanmuuttajataustaisista äideistä on kantasuomalaisia suuremmassa riskissä sairastua synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Myös posttraumaattinen stressireaktio on todennäköisempi. (THL 2018, 338.)

Perheen dynamiikka ja roolit ovat koetuksella uuteen maahan muutettaessa. Perhe voi joutua hajalleen prosessin aikana, esimerkiksi kun toinen puolisoista saapuu maahan ennen muuta perhettä. Perheenyhdistäminen on vaikeaa ja prosessi kestää kauan. Perheenjäsenet joutuvat olemaan

erossa toisistaan pitkiäkin aikoja jolloin he joutuvat kokemaan toivotonmuuden, huolen ja ikävän tunteita. Perheenjäsenien joutuessa olemaan erossa pitkän aikaa, lapset kasvavat eivätkä välttämättä enää muista kunnolla erossa ollutta vanhempaa. Nämä kokemukset vaikuttavat perheen elämään perheenyhdistämisen jälkeenkin. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 10-14.) Kun perheenyhdistäminen vihdoinkin toteutuu, pariskunnan täytyy sekä yksilöinä että parina sopeutua uuteen kulttuuriin (Noels & Berry 2006, 281.)

Naisen ja äidin vastuulle voi jäädä oman kulttuurin vaaliminen ja lasten kasvattaminen omaan kulttuuriin vieraan kulttuurin keskellä. He tukevat lapsiaan oman äidinkielen sekä kohdemaan kielen oppimisessa. Onnistuneen integraation kannalta on hyvä, että kotoutujat vaalivat omaa kulttuuriaan, sen lisäksi että omaksuvat uutta. Äidin vastuulle jää usein sukulaisuhteiden ylläpito ja huomioiminen sekä kodinhoitoon liittyvät asiat. (Sam 2006, 412).

Vaikka maahan muuttaneet naiset ja kotona olevat äidit ovat verrattain alttiimpia kohtaamaan riskejä ja ongelmia, ei se silti tarkoita, etteikö kotoutuminen voisi pitkällä aikavälillä olla onnistunutta. Useimmiten perhekeskeisestäkin kulttuurista tulevat äidit haluavat oppia kieltä ja päästä kiinni työelämään (Säävälä 2011, 55.) ja äideillä on myös paljon kotoutumista tukevia voimavaroja.

3.2.2 Kotoutumisen tukeminen paikallisesti

Pasi Saukkosen Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa on tiivistelmä OECD:n Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees -raportista (2018). Raportin mukaan kotoutuminen ei tapahdu niinkään valtakunnallisella tasolla. Kotoutujalle yhteiskunta käsitteenä on kaukainen asia. Maahan muuttaneet hakeutuvat asumaan kaupunkeihin, muun muassa siksi että niissä on jo valmiina muuttoliikkeen myötä syntyneitä kulttuurisia yhteisöjä. Raportissa korostetaan, että kaupungeilla on vastuu edistää kotoutumista riittävin toimenpitein.

Saukkosen tiivistelmässä esitellään OECD:n raportin paikallisen kotouttamisen toimenpiteitä paikallistason toimijoille: kotoutumisen hallinnon ja hallinnan tehtävänä on tehdä kotouttamispolitiikkaa tehdä poikkihallinnollisesti ja eri toimijoiden yhteistyönä. Näin voidaan parhaiten vastata kotoutujien tarpeisiin. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteita tulee vahvistaa tarjoamalla tiloja ja mahdollisuuksia kohtaamiseen. Kotouttamisosaamista tulee kehittää, esimerkiksi henkilöstön monimuotoistumisella ja koulutuksella. Eri sektorien, esimerkiksi kunnan ja järjestöjen tulee tehdä yhteistyötä. Kotoutumista tulee edistää laajasti eri toimialoilla ja saavutettavuutta lisäten. (Saukkonen 2018.)

Viranomaiset ja muut tahot tukevat kotoutumista erilaisilla palveluilla, esimerkiksi antamalla ohjausta ja neuvontaa. Kolmas sektori tukee kotoutumista esimerkiksi järjestämällä kohtaamisen paikkoja, harrasteita, tukihenkilötoimintaa ja niin edelleen (Kotoutumisen osaamiskeskus, n.d.b)

Paikallisestikin ajatellen kielen oppiminen on todella olennainen osa kotoutumista. Kotoutumiskoulutuksissa opetetaan suomen tai ruotsin kieltä ja muita yhteiskunnallisia valmiuksia. Koulutus voi sisältää myös luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Kieltä opitaan tietenkin myös arjen tilanteissa. (Kotoutumisen osaamiskeskus, n.d.)

3.3 Kulttuurihyvinvointi ja saavutettavuus

Kulttuurihyvinvointi tarkoittaa taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia edistää hyvinvointia. Taidetta ja kulttuuria voidaan käyttää tavoitteellisesti hyvinvoinnin luomiseen. Kulttuurilla ja taiteella on monia hyvinvointia edistäviä vaikutuksia, esimerkiksi taiteeseen osallistuminen saa ihmiset tuntemaan olonsa onnellisemmiksi ja voimaan paremmin. Taiteella ja kulttuurilla on yhteys hyvän elämän kokemuksiin ja parempaan työkykyyn. (Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017, 15.)

Maailman terveysjärjestö WHO:n Euroopan aluetoimisto julkaisi marraskuussa 2019 tutkimusraportin joka käsittelee taiteen ja hyvinvoinnin yhteyksiä. Raportti kattaa yli 900 tutkimusta. Raportin mukaan taiteen hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista on paljon näyttöä. Taiteella voi edistää ihmisten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia, esimerkiksi masennuksen kehittymisen riski pienenee taiteisiin osallistumisen myötä. (Fancourt & Finn, 2019.)

Vuonna 2017 julkaistiin Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Suunnitelma sijoittuu paikalliseen terveyden edistämisen kokonaisuuteen ja sen tavoitteena on edistää kulttuuristen oikeuksien toteutumista sekä kaventaa hyvinvointieroja. Tavoitteena on, että kaikilla pirkanmaalaisilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuri- ja taidepalveluihin. Suunnitelmassa todetaan, että erityisen tärkeää on huolehtia niiden ihmisten kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta, jotka ovat fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti tai kielellisesti rajoittuneessa asemassa. (Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017, 4.)

Kuntien kulttuuritoiminnasta säädetään myös laissa. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) määrittelee kunnan tehtäviksi muun muassa kulttuurin ja taiteen yhdenvertaisen saatavuuden edistäminen sekä edistää taidetta ja kulttuuria osana asukkaiden hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää tehdä työtä yli toimialarajojen. (Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2017, 7.) Eräs esimerkki toimialarajat ylittävästä työstä on opinnäytetyössä tutkittava Minunkin Tampereeni -toiminta, jota toteutetaan yhteistyössä kulttuurikasvatusyksikön ja maahanmuuttajapalveluiden välillä.

Taikusydän-verkoston projektisuunnittelija Liisa Laitinen on koonnut yhteen taiteen ja kulttuurin tutkittuja vaikutuksia sosiaaliseen hyvinvointiin. Tutkimuksien mukaan taide- ja kulttuuritoiminta voi vähentää yksinäisyyttä ja sosiaalista eristyneisyyttä. Taide- ja kulttuuritoiminnan kautta voidaan luoda yhteisöllisyyttä ja parantaa sosiaalisia verkostoja. Yhteisöllinen taidetoiminta voi lisätä sosiaalista pääomaa ja luottamusta muihin ihmisiin. Toiminnan kautta saadaan tärkeitä kokemuksia vastavuoroisuudesta ja kannustuksesta. (Laitinen 2017.)

Kulttuuri- ja taidetoiminta tukee mielen hyvinvointia ja mahdollistaa voimaantumisen kokemukset. Itseluottamuksen ja toimijuuden tunteet vahvistuvat. Taide- ja kulttuuritoimintaa käytetään edistämään muun muassa maahan muuttaneiden kotoutumista ja kielen oppimista. (Laitinen, 2017) Myös WHO:n (2019) raportissa kerrotaan, että luova taidetoiminta on vähentänyt ahdistusta sekä pakolaistaustaisilla aikuisilla että lapsilla. Pakolaisuuteen liittyviä voimattomuuden tunteita voi lieventää osallistumalla taiteeseen ja kulttuuriin. (Fancourt & Finn, 2019.)

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore määrittelee saavutettavuuden: ”Saavutettavuus on ihmisten erilaisten tarpeiden huomioon ottamista ja yhdenvertaisuuden edistämistä.” Saavutettava palvelu siis huomioi yhteiskunnan moninaisuuden. Kun palvelu on saavutettava, sitä on hyvä käyttää ja osallisuuden kokeminen lisääntyy. (Lahtinen, Jakonen & Sokka 2017.)

Saavutettavuus koskee niin esteettömyyttä kuin esimerkiksi asenteita. Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan saavutettavuus muodostuu useasta eri osa-alueesta. Esimerkiksi kulttuuripalvelun saavutettavuuteen vaikuttaa viestinnän saavutettavuus, mikä koskee muun muassa erikielisten mahdollisuutta löytää tietoa omalla kielellään tai selkosuomella. Viestinnän saavutettavuuteen liittyy myös käytettävä viestintäkanava. Asioista tiedotetaan paljon internetissä, vaikka se ei vielä ole kaikille luontevin tapa löytää tietoa. Esimerkiksi lukutaidottomille kotoutujille verkkosivujen suomenkieliset tiedotteet eivät ole saavutettavia. Viestinnän suunnittelussa tulee osallistaa kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, jotta saavutettavuutta voitaisiin parantaa. Ymmärtämisen tukena voidaan käyttää esimerkiksi kuvia tai symboleita. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.)

Sosiaalinen saavutettavuus merkitsee yhdenvertaista palvelua ja avointa asennetta erilaisia ihmisiä ja heidän tarpeitaan kohtaan. Erilaisten näkökulmien huomiointi toiminnan sisällössä vahvistaa erilaisten kohderyhmien tunnetta palvelun saavutettavuudesta. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.)

Maksuton tai edullinen sisäänpääsy palveluihin edistää taloudellista saavutettavuutta. Esimerkiksi Tampereella useisiin museoihin pääsee tiettyinä ajankohtana maksutta. Vapaaehtoisen kulttuuriluotsin kanssa maksutta pääsee tiettyihin kohteisiin aina, ja samalla saa kaverikseen museoon vertaisihmettelijänä toimivan luotsin. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.)

Palveluiden alueellinen saavutettavuus merkitsee sitä että mahdollistetaan palveluiden saavutettavuus esimerkiksi kuljettamalla ihmisiä palveluiden luo tai viemällä palvelut ihmisten luo. Tähän liittyy myös riittävä tiedotus alueella, jotta kaikilla on mahdollisuus saada tietoa palveluista. Erilaiset pop-up-tilaisuudet ja tapahtumat ovat hyvä mahdollisuus järjestää toimintaa uusilla alueilla. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.)

4 MEIDÄN KAUPUNKI -RYHMÄ KOTIÄIDEILLE

Meidän kaupunki -ryhmät ovat osa Minunkin Tampereeni -toimintaa. Meidän kaupunki -ryhmiä on järjestetty ikäihmisille, aikuisille ja äiti-lapsiryhminä kotiäideille. Meidän kaupunki -ryhmässä tutustutaan Tampereeseen vierailemalla erityisesti kulttuurikohteissa, esimerkiksi museoissa, sekä tehdään itse taidetta esimerkiksi kuvataide- tai musiikkityöpajoissa. Ryhmätoiminnan tavoitteena on, että kotoutuvat kuntalaiset tutustuvat uuteen kotikaupunkiinsa ja sitä kautta alkavat tuntea kaupungin omakseen. Tavoitteena on myös ryhmäläisten sosiaalisten verkostojen laajeneminen ja omien voimavarojen löytäminen.

Osallistujat ohjautuvat toimintaan Tampereen maahanmuuttajapalveluista. Osa heistä ei ole osallistunut vielä kotoutumis- ja kielikoulutuksiin. He ovat kotoutumisen alkuvaiheessa, ja yleensä asuneet Suomessa muutamista viikoista muutamiin vuosiin. Meidän kaupunki -ryhmään he osallistuvat noin kahdeksan tai yhdeksän viikon ajan.

Kotiäitien Meidän kaupunki -ryhmät ovat äiti-lapsi-ryhmiä. Lapset ovat pieniä, vauvasta kaksivuotiaaseen. Ryhmä kokoontuu aamupäivisin kerran viikossa, noin klo 10-12. Usein osallistujilla on useampia lapsia, ja iltapäivällä monien täytyy hakea muut lapset päiväkodista tai koulusta.

Kotiäideille suunnatut Meidän kaupunki -ryhmät suunnitellaan niin että vierailukohteet sopivat myös lapsille. Kohteisiin olisi hyvä päästä helposti lastenvaunujen kanssa ja tavoitteena on, että kohteissa on aina jotakin kiinnostavaa nähtävää ja koettavaa myös lapsille. Aikataulut ovat väljiä, jotta lastenhoito, kuten syöttäminen tai vaipan vaihto on mahdollista ilman kiireen tuntua. Jokaisen tapaamisen lopussa syödään yhdessä välipalaa. Kaikki toiminta ryhmässä on osallistujille maksutonta ja vapaaehtoista.

Kuva 1. Vauvojen värikylpy (Montonen, 2018.)

4.1 Kieliapu

Meidän kaupunki -ryhmän tavoitteena on, että kielitaidosta riippumatta kotoutumisen alkuvaiheessa olevat ihmiset saadaan mukaan toimintaan. Tämän vuoksi ryhmissä on aina kieliavustaja mukana. Haastateltujen osallistujien ryhmässä kieliavustaja oli arabiankielinen. Kieliavulla halutaan madaltaa osallistumisen kynnystä. Myös yhteydenpito ryhmätapaamisten välillä on mahdollista kieliavun myötä.

Ryhmän päätavoitteena ei ole suomen kielen oppiminen, mutta oppimista voi tuki tapahtua toiminnan sivutuotteena. Suomenkielinen ohjaaja pyrkii puhumaan selkosuomea, ja kieliavustajien käännöksen avulla varmistetaan, että osallistujat ja ohjaajat ymmärtävät toisiaan. Osallistujat voivat puhua ensisijaisella kielellään tai harjoitella suomea hyväksyvässä ilmapii-rissä. Ymmärtäminen ja osallistuminen on olennaisinta.

Omalla äidinkielellä tai muulla tutulla kielellä keskusteleminen mahdollistaa myös laajemman ilmaisun kuin vasta rajallisella suomen kielellä kommunikointi. Osallistujat pystyvät olemaan täysipainoisesti mukana, eikä heidän kommunikointinsa rajoitu muutamiin perusfraaseihin. Suomen kieltä jo hieman osaavilla on myös mahdollisuus harjoitella suomen kieltä. Kielenoppimista tapahtuu jokaisella: ohjaajat oppivat myös osallistujilta.

4.2 Ryhmän sisältö

Meidän kaupunki-ryhmä kokoontuu yleensä yhteensä kahdeksan kertaa, kerran viikossa aamupäivällä, noin kaksi tuntia kerrallaan. Opinnäytetyötä varten toteutettuihin haastatteluihin osallistui jäseniä kolmesta eri kotiäideille suunnatusta ryhmästä. Ryhmät kokoontuivat syksyllä 2018 ja keväällä 2019.

Ryhmällä on koko jakson ajan sama kokoontumispaikka, josta lähdetään yhdessä tutustumaan kohteisiin. Kahden ensimmäisen ryhmän kokoontumispaikkana oli Tampereen kaupungin kulttuuripalvelujen ylläpitämä Lastenkulttuurikeskus Rulla. Kolmannen ryhmän kokoontumispaikkana toimi Tammelakeskus. Näissä kokoontumispaikoissa pidettiin ryhmän ensimmäinen ja viimeinen tuokio. Ryhmän ensimmäisellä kokoontumiskerralla esiteltiin ryhmän tapaamisten sisältöä, kartoitettiin ryhmäläisten toiveita ja odotuksia ja tutustuttiin muihin ryhmäläisiin. Kokoontumispaikka toimi tukikohtana, jonka luo kokoonnuttiin ennen kohteisiin vierailua. Kohteisiin kuljettiin yhdessä kävellen tai bussilla.

Ryhmän vierailukohteita olivat esimerkiksi Museokeskus Vapriikki, Muumimuseo, Tallipiha ja Tampereen Tyttöjen Talo. Ryhmän ohjelmassa oli myös värikylpy vauvoille ja musiikkituokio. Viimeisellä kerralla vietettiin loppujuhlaa, syötiin yhdessä ja kerättiin palautetta. Palautteen sai antaa omalla kielellä ja myöhemmin palautteet suomennettiin.

Esimerkki ryhmän sisällöstä:

1. tapaaminen: Tutustumista, toiveet ja odotukset
2. tapaaminen: Vierailu Museokeskus Vapriikkiin
3. tapaaminen: Tutustuminen Tampereen Tyttöjen Talo
4. tapaaminen: Vauvojen värikylpy
5. tapaaminen: Vierailu Muumimuseoon ja pullakahvit kahvilassa
6. tapaaminen: Muskari
7. tapaaminen: Vierailu Tallipihalle
8. tapaaminen: Loppujuhla ja palautteen keruu

Ryhmän tapaaminen etenee aina samalla tavalla. Aluksi varmistetaan, että kaikki osallistujat ovat löytäneet paikalle. Sitten jaetaan kuulumisia aloituspiirissä. Aloituksen jälkeen seuraa toimintaosuus, esimerkiksi värikylpy tai tutustuminen museoon. Lopuksi noin puoli tuntia on varattu yhdessä nauuttavalle välipalalle, jonka ohjaaja on hankkinut etukäteen. Välipalatuokio mahdollistaa vapaamuotoisen jutustelun ja tutustumisen. Välipalalta osallistujat lähtevät omassa aikataulussaan jatkamaan päivää.

Kuva 2. Ryhmä Lastenkulttuurikeskus Rullassa (Montonen, 2018.)

4.3 Haastateltavat

Haastateltavat valikoituivat aktiivisesti ryhmässä käyneistä osallistujista. Kieliavustajan kanssa soitettiin ryhmäläisille ja kysyttiin halukkuutta osallistua haastatteluun. Haastateltaviksi löytyi viisi ryhmään aktiivisesti osallistunutta henkilöä. Oli tärkeää saada haastateltaviksi tiiviisti ryhmässä käyneitä osallistujia, sillä he pystyvät kertomaan kokemuksiaan koko ryhmäprosessin huomioiden ja heillä oli kokemus useista eri vierailukohteista ryhmän aikana.

Osa haastateltavista ei ole osallistunut vielä kotoutumis- ja kielikoulutuksiin, sillä he ovat olleet kotona hoitamassa lapsia. Haastateltavat olivat kaikki kotiaiteja. Toiset heistä ovat korkeasti koulutettuja, toiset eivät ole käyneet kouluja, ja ovat esimerkiksi lähes luku- ja kirjoitustaidottomia.

Haastattelun alussa haastateltavalle selvitettiin mihin aineistoa käytetään ja että haastateltavat säilyvät anonyyminä. Kaikki haastateltavat sanoivat, että ovat valmiita kertomaan kokemuksistaan vaikka nimi tulisikin esille. Haastateltavat kertoivat olevansa iloisia, että haluamme kuulla heidän mielipiteitään.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineisto koottiin teemahaastatteluin kieliavustajan avulla keväällä 2019. Haastatteluissa käytettiin suomen, englannin ja arabian kieltä. Analysointia varten aineisto käännettiin suomeksi, jonka jälkeen se analysoitiin aineistolähtöisesti teemoitellen.

5.1 Teemahaastattelut

Aineisto koottiin teemahaastatteluin viideltä ryhmien osallistujalta. Teemahaastattelua käytetään laadullisen aineiston hankkimiseksi. Haastattelutilanne etenee kuin tavallinen keskustelu. Tilanne on vapaamuotoinen. Haastatteliija on etukäteen suunnitellut teemat, joita haastattelussa käsitellään. Kaikissa haastatteluissa käydään läpi samoja teemoja mutta aihealueiden läpikäynnin laajuus vaihtelee haastattelun etenemisen mukaan. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen, 2006a.)

Teemahaastattelu sopii erityisesti tilanteeseen, jossa haastatteliija tuntee aihepiirin hyvin entuudestaan. Tämän opinnäytetyön kohdalla opinnäyte-

työn laatija oli suunnitellut ja toteuttanut haastattelun aiheena olevan ryhmätoiminnan, sekä tutustunut ryhmässä haastateltaviin, joten aihe oli todella tuttu.

Haastateltaviksi valikoitui käytännön syistä arabiankielisiä osallistujia, sillä kieliapu järjestyi helpoiten tälle kielelle. Haastatteluja tehtiin viisi kappaletta. Kukin haastattelu kesti noin tunnin. Haastattelun alussa haastateltavalle selvitettiin mihin aineistoa käytetään ja että haastateltavat säilyvät anonyyminä.

Haastatteluissa oli kieliapuna arabiaa, suomea ja englantia puhuva henkilö, joka oli ollut kieliavustajana myös ryhmissä. Haastatteluissa puhuttiin suomea, englantia ja arabiaa. Haastatteluista neljä viidestä puhui äidinkielenään arabiaa. Yksi haastateltava ei puhu arabiaa äidinkielenään, mutta osaa sitä ja suomea siten että haastattelu pystyttiin toteuttamaan. Kieliavustaja käänsi kysymykset ja vastaukset suomeksi ja osittain englanniksi. Haastatteli haastatteli suomeksi ja englanniksi. Kieliä käytettiin rinnakkain, jotta kommunikointi onnistuisi ja kaikki osapuolet ymmärtäisivät silloin.

5.2 Haastattelujen teemat

1. Osallistuminen ryhmään
 - Muistelu, mitä jäi mieleen, jokainen kohde käytiin läpi muistellen: museot, taidetyöpaja, kohtaamispaikat ja niin edelleen.
 - Apukysymys: Mikä oli tärkeää tai kiinnostavaa kussakin paikassa?
2. Ryhmään osallistumisen vaikutus arkiviikkoon
 - Apukysymys: Mitä toiminta antoi osallistujan arkeen?
3. Sosiaaliset suhteet
 - Apukysymys: Saiko osallistuja kavereita ryhmästä? Onko hän pitänyt yhteyttä ryhmäläisiin ryhmän jälkeen?
4. Miltä tuntui osallistua kulttuuri- ja taidetoimintaan?
 - Tarvittaessa käytiin läpi mitä kulttuuri- ja taidetoiminta tarkoittaa (esim. museot, taidetyöpaja, musiikki)
5. ”Fiilis” Tampereesta ryhmään osallistumisen myötä

5.3 Aineistolähtöinen teemoittelu

Aineiston analysointiin käytettiin aineistolähtöistä teemoittelua. Teemoittelu tarkoittaa aineiston järjestelemistä eri teemojen alle yhdistävien tekijöiden mukaan. Joskus teemahaastattelurungon teemat nousevat esiin teemoittelussa, mutta aina näin ei käy, sillä haastateltavien vastaukset eivät välttämättä noudata ennalta määrättyjä teemoja. Aineistolähtöisyys tarkoittaa, että keskeiset teemat muodostetaan aineiston perusteella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006b.)

Aineistoa analysoitiin ensin lukemalla tulostetut haastattelut useampaan kertaan. Lukemisen aikana alkoi hahmottua mitkä teemat nousevat esiin. Eri väreillä merkittiin tiettyyn teemaan kuuluvat kohdat. Tämän jälkeen aineisto järjesteltiin teemojen alle tekstinkäsittelyohjelmassa leikaten ja liittäen. Tässä vaiheessa aineistoa oli sekä suomen että englannin kielellä. Analysoinnin helpottamiseksi koko aineisto käännettiin suomen kielelle teemoittelun yhteydessä. Litteroiduista haastatteluista löydettiin teemoitellen useampia teemoja kuin teemahaastattelurungossa oli ollut. Teemat olivat osittain myös eri teemoja kuin rungossa.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön teemahaastatteluin löydetty tulokset. Tulokset kertovat millaisia merkityksiä Meidän kaupunki -ryhmään osallistumisella oli siihen osallistuneille pakolaistaustaisille kotoutumisen alkuvaiheessa oleville kotiaideille. Suorat lainaukset ovat haastatteluista, ja niiden muoto vaihtelee hieman. Haastattelut on käännetty arabista englanniksi ja englannista suomeksi helpottamaan teemoittelua. Käännösten takia lainaukset haastatteluista ovat kirjakielellä, yleensä yksikön ensimmäisessä tai kolmannessa persoonassa. Mukana on myös ryhmän ohjaajan eli opinnäytetyön tekijän taustatietoa ryhmän tapaamisilta, esimerkiksi mitä jossakin tietyssä vierailukohteessa tehtiin tai nähtiin.

6.1 Vertaistuen kokeminen

Haastattelujen mukaan ryhmässä on mukavampi mennä tutustumaan uusiin paikkoihin. Ryhmä kannattelee osallistujia ja ryhmään tullaan sekä toiminnan että muiden ryhmäläisten vuoksi. Ryhmään osallistuminen motivoi puhumaan suomea.

”Hän ei osaa ilmaista tunteitaan taide- ja kulttuuritoiminnasta, mutta se on kivaa että me teemme sen ryhmässä, joten hän tunsikin että se on hyvä asia.”

Ryhmässä osallistujat tapasivat muita äitejä lapsineen. Lähes kaikilla osallistujilla oli myös sama äidinkieli. Vaikka osallistujilla olikin esimerkiksi erilaisia koulutustaustoja, he ovat monella muulla tavalla samassa tilanteessa toistensa kanssa. He ovat muuttaneet Suomeen pakolaisena alle kolme vuotta sitten ja heillä on pieni lapsi tai lapsia. Yhdistävä tekijä on myös suomen kielen opiskelu nyt tai lähitulevaisuudessa. Useat ovat kotoisin samasta maasta.

Haastateltavat kertoivat, että he olivat saaneet tukea muilta ryhmäläisiltä esimerkiksi lapsiin liittyen. Pikkulapsiperhe-elämän tuottama väsymys oli usein puheenaiheena ryhmässä. Yöt ovat rikkonaisia ja äidin energia on keskitetty lapsista huolehtimiseen. Ryhmän alussa toistui aina kuulumiskierros, jolloin äidit nostivat usein esiin näitä teemoja. Esimerkiksi lasten ensimmäisten hampaiden puhkeaminen oli monella ajankohtaista ryhmän aikana.

Tyttärelläni oli niin monia ongelmia, esimerkiksi hampaiden tulo. Kun tulin ryhmään ja puhuin muiden äitien kanssa, huomasin että heidän saman ikäisillä lapsillaan on samanlaisia ongelmia. Huomatessani että nämä haasteet ja ongelmat ovat normaaleita pienillä lapsilla, tunsin oloni paremmaksi, kyseessä ei ollutkaan mikään iso juttu.

Ryhmä on tosi hyvä äideille, koska synnytyksen jälkeen äiti voi tuntea olonsa masentuneeksi, ja tällaisessa ryhmässä äiti tapaa muita äitejä joilla on samoja haasteita ja he voivat keskustella niistä yhdessä. On hyvä tunne nähdä lapsen leikkivän yhdessä muiden lasten kanssa.

6.2 Mielialan paraneminen

Eräs haastateltava oli ilahtunut huomattessaan, että maahanmuuttajaäitien osallistumisesta välitetään ja heille halutaan tarjota toimintaa. Ryhmän järjestäminen oli toiminut hänelle merkinä siitä, että maahanmuuttajaäitien asemasta ollaan kiinnostuneita ja että heillä ja heidän hyvinvoinnillaan on merkitystä yhteiskunnassa.

Joku voi ajatella että ei ole väliä missä maahanmuuttajaäidit lapsineen ovat, kukaan ei välitä ovatko he vain kotona, kukaan ei välitä tutustuvatko he kaupunkiin. Mutta nyt kun näin että te ryhmän järjestäjät välitätte äitien kokemuksista ja tunteista, te välitätte meidän lapsista, se antoi todella hyvän olon. Tunsin että te välitätte meistä. Ajattelen tätä usein ja juttelen tästä ystäväni kanssa: He välittävät meistä ja haluavat auttaa meitä menemään eteenpäin.

Kaikki haastateltavat kertoivat ryhmän vaikuttaneen heidän mielialaansa positiivisesti. He kertoivat ryhmän antaneen heille iloa ja energisyyttä. Eräs haastateltava sanoi ryhmän tekevän hyvää aivoille. Eräs haastateltava oli mukana ryhmässä ollessaan raskaana. Hän kertoi, että hän oli tuntenut olonsa stressaantuneeksi ja ärsyyntyneeksi, mutta ryhmän jälkeen hänen olonsa oli rennompia.

Nyt kun hän ajattelee ryhmää, hänestä tuntuu iloiselta että hän oli siellä meidän kanssamme. Hän oli iloinen osallistujien kanssa ryhmään. Myös hänen lapsensa oli iloinen, sillä ennen he olivat vain kotona, eivätkä he käyneet kovin usein ulkona. Kun he olivat ryhmässä, hän kävi ulkona lapsensa kanssa. Oli upeaa olla mukana ryhmässä.

Ryhmän myötä hänestä tuntui niin energiseltä. Hän mietti miksi ryhmä on vain tiistaisin, kun se voisi olla joka päivä.

Osallistuminen ryhmään oli antanut motivaatiota ja reippautta päivään ja muuhun elämään. Osa mietti miksei ryhmä voisi kokoontua useammin kuin kerran viikossa. Ryhmän tapaamiseen tullessaan he tunsivat usein olonsa väsyneeksi tai stressaantuneeksi, mutta ryhmätapaamisen jälkeen heidän olonsa oli parantunut ja he jatkoivat päivää hyvällä mielin.

Lapset olivat aina mukana ryhmässä ja monesti lapset ottivat kontaktia myös toisiinsa. Lasten puuhaileminen turvallisessa ympäristössä toi rentoutusta äideille. Jotkut mainitsivat tuntevansa iloa seuratessaan lastensa leikkimistä tai esimerkiksi maalaamista vauvojen värikyllyn aikana.

6.3 Uuden oppiminen ja uudet kokemukset

Ryhmän aikana osallistujat vierailivat monissa paikoissa ensimmäistä kertaa. Osalle täysin uutta oli esimerkiksi museossa käyminen. Myös esimerkiksi musiikkityöpajassa heittäytyminen kokeilemaan soittimia oli uutta. Eräs haastateltava kuvaa uuden kokeilemista:

Se oli kivaa, mutta ensimmäisellä kerralla tuntui kiusalliselta kokeilla uutta, hän mietti mitä hänen pitäisi tehdä, mutta kokeiltuaan hän oli iloinen. Hän pitää siitä miten ohjaajat rohkaisevat häntä kokeilemaan, koska ensin se tuntui kiusalliselta, mutta sitten he kannustivat häntä ja hänestä alkoi tuntua että hän pystyy siihen. Se oli hyvä.

Ryhmässä vierailtiin paikoissa joissa suurin osa haastateltavista ei ollut käynyt aiemmin. Haastatteluissa selvisi, että ilman ryhmää osallistujat eivät välttämättä olisi lähteneet tutustumaan kyseisiin paikkoihin, sillä heillä ei yksinkertaisesti ole ollut tietoa näistä paikoista.

Haastateltavilla on erilaiset edellytykset saada tietoa. Kaikki eivät osaa lukea, jolloin tietoa esimerkiksi uusista paikoista haluttaisiin mieluiten saada muulla tavoin kuin tekstinä paperilla tai verkossa. Mieluiten tietoa vastaan otettaisiin omalla kielellä puhuttuna. Toiset taas pystyvät ottamaan tietoa vastaan esimerkiksi tekstimuodossa. Henkilökohtainen kontakti auttaa osallistujaa tuntemaan itsensä tervetulleeksi ja rohkaisee häntä mukaan. Kieliavustajalle oltiin kiitollisia ja suomenkielisen ohjaajan ja arabiankielisen kieliavustajan yhteistyötä pidettiin toimivana ja tärkeänä muun muassa tiedon välittämisen kannalta.

Muutamissa haastatteluissa selvisi, että osallistuja ei ollut aiemmin ennen ryhmää vieraillut esimerkiksi museoissa tai muissa kulttuurilaitoksissa lähitömaassaan tai Suomessa. Haastattelussa osallistuja kertoi, että oli hyvä että menimme yhdessä tutustumaan paikkoihin, sillä muuten hän ei olisi tiennyt paikkojen sääntöjä, esimerkiksi saako museossa ottaa valokuvia tai saako museoesineisiin koskea.

Erityisesti Museokeskus Vapriikki ja Muumimuseo oli jäänyt haastateltavien mieleen. Vapriikissa ryhmä vieraili luonnontieteellisessä museossa, jossa näytteillä olevat eläimet kiinnostivat. Osallistujat saivat tietoa Suomen eläimistä ja tieto jäi mieleen, kun eläimet näki edessään. Haastatteluissa selvisi, että osallistujilla on motivaatiota ja halua oppia lisää Suomen kulttuurista ja elämästä Suomessa. Muun muassa Vapriikki ajateltiin hyvänä paikkana oppia uutta, näyttelyiden monipuolisuuden ja visuaalisen näyttävyyden vuoksi.

Jokaisella osalla Vapriikissa on oma tarina, joten hänelle kaikki siellä oli tärkeää. Vapriikkiin täytyy mennä monta kertaa nähdäkseen koko museon. Jokaisessa osassa Vapriikkia on paljon informaatiota, esimerkiksi kun menee luontomuseoon, näkee paljon informaatiota ja huomaa tuntevansa paremmin tämän maan tai paikan.

Ryhmä kävi tutustumassa myös Tampereen pääkirjasto Metsoon. Samalla hankittiin kirjastokortit niille joilla ei vielä ollut. Toisille kirjasto oli vähän tutumpi, toisten kanssa opeteltiin yhdessä miten kirjastosta voi lainata ja palauttaa aineistoja. Tärkeää oli saada tietoa kirjaston erikielisistä aineistoista, esimerkiksi oppia missä kohtaa kirjastoa arabiankieliset kirjat sijaitsevat. Kirjastosta voi myös lainata kirjoja suomen kielen opiskeluun.

Kaikille uutta oli kirjaston lainauspalveluiden lisäksi tarjoama muu ohjelma. Kirjastossa voi esimerkiksi käyttää tietokonetta, tulostaa, osallistua tapahtumiin, viihtyä lastenosastolla lasten kanssa tai viettää muuten vain aikaa. Osa haastateltavista oli ryhtynyt hyödyntämään kirjaston palveluita monipuolisesti ryhmän päätyttyä. He olivat käyneet lasten kanssa kirjastossa leikkimässä ja piirtämässä, puoliso oli tehnyt koulutehtäviä kirjaston tietokoneella.

Osallistujien mielestä oli tärkeää, että ryhmässä sekä kerrottiin uusista paikoista että vierailtiin niissä. Vierailuilla osallistujat oppivat paikan sijainnin ja miten sinne kuljetaan, sekä millainen kohde on kyseessä, miten siellä kuuluu toimia ja mitä mahdollisuuksia kohteessa on. Esimerkiksi tiettyihin museoihin on usein perjantai-iltapäivisin maksuton sisäänpääsy, jota osallistujat kertoivat aikovansa hyödyntää jatkossa.

6.3.1 Suomen kieli

Osa haastateltavista on jo osallistunut suomen kielen opetukseen, osa ei. Suomen kielen hankaluutta kommentoitiin usein. Kaikki haastateltavat eivät maininneet suomen puhumista tärkeänä asiana ryhmässä.

Ne haastatellut, jotka olivat jo opiskelleet suomea, kertoivat halustaan puhua kieltä muiden kanssa, ja pitivät hyvänä osallistumista toimintaan jossa kieltä pääsee käyttämään. Kielen oppimisen ohella kiinnostavana pidettiin Suomen arkielämään tutustumista. Oli tärkeää että, ryhmässä sai kysyä näistä asioista ohjaajilta tai muilta ryhmäläisiltä.

Eräs haastateltava kertoi monin tavoin motivaatiostaan oppia suomea. Esimerkiksi Muumimuseon vierailun jälkeen hän sanoi haluavansa osata suomea jotta voi lukea Muumi-kirjat suomeksi. Hän kertoi että tulee iloiseksi kun tutustuu uusiin ihmisiin ja voi puhua heidän kanssaan suomea. Hän kokee että suomea oppiessaan hän oppii lisää myös kulttuurista ja elämästä Suomessa.

Mä ei ole kotona, kaikki on kivaa, menen ja puhua suomea, tämä tosi tärkeä, minulla on ystävä suomi minä haluan nopeasti puhua suomea. Hän puhuu minulle milloin mä menen kahvilaan, joka kerta minä tulen sinun kotiisi, tule minun kanssa ravintolaan istumaan, minä puhun vähän vähän, minulla kaksi ystävää, minä haluan puhua oikein suomea heille. Minä puhun kaikki väärin.

6.3.2 Muumit

Melkein jokaisessa haastattelussa puhuttiin Muumeista. Muumimuseo muistettiin hyvin. Muumimuseossa ryhmällä oli opastettu kierros. Haastateltavien mukaan he eivät tätä ennen tiedäneet mitä Muumit ovat. Muumeja oltiin nähty esimerkiksi Muumi-mukeissa ja muissa tuotteissa, mutta

ei ollut selvää miksi Muumit ovat niin tärkeitä Suomessa. Opastetun kieliväestöisen kierroksen jälkeen Muumien merkitys aukesi paremmin. Muumitarinoissa käsitellään tärkeitä teemoja, kuten perhettä, ystävyyttä ja vaikkapa katastrofeja. Muumitarinoista saattoi löytää yhtymäkohtia omaan elämään.

Esimerkiksi Taikatalvi-tarinasta eräs haastateltava kuvasi:

Hän keskittyi tarinaan jossa oli talvi ja Muumipeikko oli yksin. Muumipeikko kärsi paljon talvesta yksin ilman perhettä. Ensin hänestä tuntui kiusalliselta kertoa että voin samaistua tähän tarinaan, että hän tuntee talvesta samoin. Viikko sitten hän meni ulos miehensä kanssa ja huomasi että ihmiset olivat iloisia ja hymyilivät aurinkoisen sään vuoksi. Hän oivalsi etteivät he olleet ainoita jotka kärsivät talvesta. Muumien tarina on kuin heidän tarinansa. Kun Muumi on yksin talvella, se on sama kuin monilla ihmisillä täällä, he asuvat yksin ja on pimeää, ei ystäviä, joten heistä tuntuu samalta.

Muumimuseossa erityisen kiinnostavana pidettiin Muumitaloa, jonka sauna oli jäänyt mieleen. Myös Muumipappa mainittiin erityisesti. Haastateltava piti Papasta, sillä Pappa tekee tärkeitä töitä ja pitää huolta perheestään.

6.4 Muistojen herääminen

Ryhmään osallistuminen nosti joissain osallistujissa mieleen muistoja. Muistoja nousi mieleen erityisesti yhdessäolosta. Yhdessäolo muiden ryhmäläisten kanssa toi mieleen perheen ja ajan viettämisen siskojen kanssa. Useat haastateltavat kuvasivat muita osallistujia ”kuin siskot”.

Hän muisti kun ensimmäisellä kerralla menimme ryhmän alussa ympyrään ja näimme ryhmän ensimmäistä kertaa. Esittäydyimme toisillemme, hänestä ei tuntunut yhtään vieraalta vaikka tapasimme kaikki ensimmäistä kertaa. Hänestä tuntui että he olivat hänen siskojaan ja että he olivat yhdessä siinä paikassa. Vieressämme hän muisti perheensä. Hänellä on kolme siskoa ja heidän ja äitinsä kanssa heillä oli tapana istua tällaisessa ringissä kun he juttelivat toistensa kanssa. Hän muisti menneen elämänsä. Se muistutti häntä perheestä. Hänestä tuntui että olimme siskoja tai läheisiä ystäviä.

Myös Tallipihan historiallinen ympäristö lampaineen ja karuselleineen herätti joillekin muistoja lapsuuden kotipaikkakunnasta. Esimerkiksi lampaiden tuoksu toi eräälle osallistujalle mieleen kodin. Kyseinen osallistuja kertoi pitävänsä tästä syystä lampaista ja tulleen iloiseksi nähtyään niitä Tallipihalla.

Kun menimme Tallipihalle, hän oli niin iloinen nähdessään lampaat. Lampaiden myötä koko paikka oli ihmeellinen. Siellä oli karuselli lapsille. Se muistutti häntä kotikaupungistaan Irakissa.

Hän pitää paljon lampaista, sillä hänen lapsuudessaan hän saattoi nähdä ulkona lammaspaimenen lampaidensa kanssa. Hän muistaa lampaiden tuoksun. Hän pitää lampaista, siksi hän oli iloinen. Ja kun hän haistoi tuon tuoksun, hän muisti kodin.

Taidetyöskentely herätti pohtimaan piirtämistä. Haastateltava ei ole piirtänyt elämänsä aikana montaa kertaa. Piirtäessä hän palaa aina käsittelemään merenylitystä, joka sisältyi hänen perheensä matkaan kohti turvallisempaa elämää.

Hän ei osaa piirtää, mutta aina kun hän piirtää hän piirtää meren ja laivan, koska hän tuli Suomeen meren läpi lastensa kanssa. Tämä kuva on aina hänellä mielessä. Hän ei koskaan unohda sitä. Hän ajattelee sitä joka päivä. Se on valtava asia hänen elämässään, kulkea matka meren yli.

6.5 Arkirytmien muotoutuminen

Haastateltavat kertoivat, että ryhmän tapaaminen oli odotettu tapahtuma arkiviikon aikana. Joillekin ryhmä oli ainoa aktiviteetti koko viikon aikana. Eräs ryhmäläinen kertoi, että ei ryhmää lukuun ottamatta poistunut juuri kotoa viikon aikana. Joillakin viikkoa tahdittivat myös muut tapaamiset ja toiminnot, ja ryhmä oli tärkeä lisä viikkoon. Ryhmän arkea rytmittävä vaikutus toi positiivisia tunteita ja motivaatiota.

Ryhmää varten mentiin ajoissa nukkumaan maanantaina ja tiistai- aamulle laitettiin herätyskello soimaan, jotta ryhmässä oltaisiin ajoissa. Joidenkin ryhmäläisten ei ollut helppo hahmottaa kellonaikoja, sillä he eivät osanneet lukea tai tunne kelloa. Siksi he saattoivat olla esimerkiksi puoli tuntia liian ajoissa ryhmän kokoontumispaikassa. Heille oli tärkeää, että he eivät myöhästyisi ryhmästä. Kaikilla haastateltavilla oli tietoa siitä, että Suomessa kunnioitetaan sovittuja aikoja ja myöhästymistä tulee välttää. He halusivat olla ajoissa paikalla, jotta saavat nauttia joka hetkestä ryhmän kanssa.

Nyt kun hän muistelee ryhmää, joka maanantai hänen täytyi mennä nukkumaan aiemmin ja laittaa herätyskello soimaan, jotta hän jaksaisi herätä tiistaina ajoissa ryhmään.

Eräs haastateltava mainitsi aikataulujen stressaavan niin että yöuni häiriintyy jännityksen vuoksi. Kyseinen haastateltava ei täysin hallitse kelloa, joten aikataulut tuovat stressiä. Silti hän haluaa osallistua toimintaan ja pysyä liikkeellä.

Joka tiistai ryhmän takia hän heräsi aikaisin aamulla täynnä energiaa. Ryhmä teki hänestä energisemmän.

Ryhmä antaa hänelle energiaa, se on joka tiistaina ja joka tiistaina hänen täytyy mennä ryhmään. Ja kun hän tietää Tyttöjen Talon, niin hänellä on tiistaina ja keskiviikkona, on tärkeät päivät viikossa, ja hän puhuu suomea paljon. Joka päivä hän tapaa uusia ihmisiä. Esimerkki nyt minä mene lääkäriin hän puhuu 10 ja 10.30 ja minä ei halua koska minulla on ryhmä. Hän (lääkäri) kirjoittaa ylös koska ei muista että joka tiistai on ryhmä.

Joskus hän ei päässyt ryhmään ajanvarauksen takia. Hän odotti ryhmää koko viikon. Joskus hän ei käynyt viikon aikana muutoin poissa kotoa, ryhmää lukuun ottamatta.

6.6 Kiinnittyminen Tampereelle

Ryhmä laajensi osallistujien tuntemusta Tampereesta, kun he oppivat tuntemaan uusia paikkoja. Paikkoja pidettiin kauniina ja kiinnostavina. Myös yhdessä kulkeminen kadulla, esimerkiksi Keskustorilta museoon, oli tärkeä kokemus. Uusiin paikkoihin tutustuminen muutti osallistujien käsitystä Tampereesta:

Entäs ne äidit jotka muuttavat Suomeen muualta, toisesta maasta? Tietenkin heillä on enemmän vaikeuksia elämässä. Ennen ryhmään osallistumistaan hän ei tiennyt mitään Tampereesta. Hän ei tiennyt mitään paikoista joihin hän voisi mennä. Hän ei tiennyt miten käyttää bussikorttia tai miten mennä bussilla. Mutta nyt kun hän osallistui ryhmäämme hän näki paikkoja joihin hän voi mennä lapsensa ja perheensä kanssa. Hänelle on niin tärkeää ja hyvä tutustua näihin paikkoihin.

Ennen osallistumista ryhmään hän ajatteli että Tampereella on vain rakennuksia, asumista varten, mutta ryhmässä hän

vieraili uusissa paikoissa ensimmäistä kertaa. Nyt hän tietää että Tampereella on myös paikkoja joihin voi mennä viihtymään. Aiemmin hän ei tiennyt tästä. Hän ei tiennyt museoista, puistoista ja muusta.

Kaikki haastateltavat kertoivat alkaneensa pitää Tampereesta. Useat olivat puhuneet pois muutosta puolisonsa kanssa, mutta ryhmän myötä he olivat tulleet toisiin ajatuksiin. Etenkin Helsinkiin muuttoa oli pohdittu perheissä. Ryhmän myötä he alkoivat pitää Tampereesta ja saattavat jopa suositella sitä ystävilleen asuinpaikaksi. Uusiin paikkoihin tutustuminen oli osallistujille tosi tärkeää, sillä se lisäsi heidän haluaan asua juuri Tampereella:

En enää halua muuttaa pois Tampereelta. Ryhmä auttoi pitämään Tampereesta enemmän. Hänen mielestään suomalaiset ovat tosi mukavia ja häntä on autettu esim. lastenvaunun kanssa. Hänen mielestään Tampere on parempi kuin muut kaupungit.

Hän on aina pitänyt Tampereesta, se on tosi rauhallinen kaupunki. Joskus hän ajatteli muuttoa Helsinkiin mutta Tampere on hyvä perheelle. Ryhmän jälkeen hän tiesi monia paikkoja joita ei ennen tiennyt.

Muutama haastateltava kertoi, että ryhmään osallistuminen oli lisännyt uskallusta ja rohkeutta liikkua kaupungilla. Ennen ryhmää he eivät useinkaan liikkuneet yksin kaupungilla, mutta nyt tilanne on toinen. Ryhmän myötä he saivat itsevarmuutta liikkumiseen bussilla ja jalkaisin. Eräs haastateltava mainitsi olevansa nyt aiempaa kiinnostuneempi suuntautumaan elämään kodin ulkopuolella, sen sijaan että pysyisi kotona ”murehtimassa asioita”.

Hänestä tuntuu että ryhmän myötä hän sai lisää itsevarmuutta. Hän tuntee persoonassaan ja asenteessaan lisää itsevarmuutta. Hän kertoi siitä myös miehelleen. Tunne on pysynyt ja nykyään hän uskaltaa mennä ulos ilman miestänsä. Itsevarmuus kehittyi, sillä aiemmin hänellä oli liikaa aikaa ajatella elämäänsä ja ongelmia, mutta ryhmään tulon jälkeen hän haluaa suuntautua enemmän ulkomaailmaan. Sen takia hän haluaisi olla koko ajan ulkona.

Muutamit mainitsivat myös pelänneensä tai jännittäneensä kantasuomalaisten suhtautumista heihin. Ryhmän myötä he olivat alkaneet luottaa enemmän suomalaisiin.

Hän ei edes tiennyt että kaupungissa on tällaisia paikkoja. Ennen hän oli peloissaan jos täytyi mennä ulos ja puhua suomalaisille, sillä hän ei tiennyt mikä suomalaisten asenne on ja että seuraa jotakin ongelmia. Ryhmän jälkeen hän tuntee suomalaiset paremmin, heidän asenteestaan ja tuntemuksistaan.

6.7 Sosiaaliset verkostot

Haastattelujen mukaan eräs tärkeimmistä asioista ryhmässä oli tutustuminen muihin ryhmäläisiin. Ryhmässä viihdyttiin yhdessä muiden kanssa. Vaikka vierailukohde ei olisi ollut aluksi kaikista kiinnostavin, muiden läsnäolo teki siitä kiinnostavaa. Tutustumista muihin helpotti, että ryhmä koontui säännöllisesti kerran viikossa kahdeksan viikon ajan. Uusiin ihmisiin tutustuminen teki osallistujille paremman tunteen Tampereella asumisesta. He kokivat yhteenkuuluvuutta muiden kanssa.

Vaikka paikka ei olisi niin kiinnostava hänen mielestään, mutta kun koko ryhmä on yhdessä ja me kuljemme ja juttelemme yhdessä, se saa hänen olonsa hyväksi.

Kaikki haastateltavat olivat haastattelujen aikaan jollain tavalla yhteydessä joidenkin ryhmäläisten kanssa. Useimmiten yhteydessä ollaan sosiaalisen median kautta. Jotkut ryhmäläiset ystävystyivät ja viettävät aikaa yhdessä. Kaikki eivät löytäneet varsinaisesti sydänystäviä ryhmästä, mutta he saivat silti uusia kavereita ja tuttuja. Eräässä haastattelussa puhuttiin myös rajojen vetämisestä ja siitä että haastateltavalle kaikkein tärkeintä tällä hetkellä on pitää huolta ja vahvistaa oman perheensä hyvinvointia, jolloin perheen tarpeet menevät kaikessa ajankäytössä etusijalle.

Ohjatun ryhmätoiminnan erityisyytenä pidettiin sitä, että on tietty aika viikosta, jolloin kokoonnutaan yhteen ja ohjelman organisoiminen on ohjaajan vastuulla. Silloin tapaamisiin on helpompaa tulla ja niistä pidetään kiinni. Ryhmän päätyttyä kaikilla on omat arjen kiireet ja aikataulut, jolloin tapaamisia on haastavampi järjestää, etenkin kun lapsiperheen arjessa tulee helppo eteen yllättäviä tilanteita.

Ryhmässä vierailtiin Tampereen Tyttöjen Talon Lapsen kanssa -ryhmässä, mikä osoittautui tärkeäksi kiinnittymiskohdaksi monille ryhmäläisille. Haastateltavat kertoivat että Tyttöjen Talo on tärkeä paikka tavata muita

ihmisiä. Tyttöjen Talo on kodinomainen paikka, johon on helppo tulla. Jotkut ryhmäläiset olivat jatkaneet toistensa tapaamista Tyttöjen Talon ryhmässä.

7 TULOSEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tulokset tukevat tutkimustietoa jonka mukaan osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin edistää hyvinvointia ja kotoutumista (Vanhanen 2017, 66.) Ryhmämuotoisuus tuo toimintaan oman ulottuvuutensa, sillä muiden läsnäolo ja yhdessä tekeminen edistävät kiinnittymistä Tampereelle eri tavalla yksin tekemiseen verrattuna. Opinnäytetyön tulosten mukaan kulttuuri- ja taidelähtöinen toiminta on vaikuttavaa, etenkin kun se tapahtuu ryhmässä.

On huomioitava, että tässä opinnäytetyössä keskitytään kotoutumisensa alkuvaiheessa olevien pakolaistaustaisten maahan muuttaneiden kokemuksiin. Pidempään maassa olleet, kotoutumisprosessissa edistyneet voivat hyvin osallistua niin sanottuihin normaalipalveluihin. Esimerkiksi kulttuuri- ja taidetoimintaa sekä muuta vapaa-ajan tekemistä on paljon tarjolla Tampereella. Ei ole syytä eriyttää kotoutujille ja kantasuomalaisille suunnattuja kulttuuri- ja taidepalveluita enempää kuin on välttämätöntä. Kuitenkin saavutettavuuden lisäämiseksi palveluita on räätälöitävä erityiset tarpeet huomioiden.

7.1 Kulttuuri- ja taidetoiminta ryhmässä edistää kotoutumista ja kiinnittymistä

”Aktiivinen osallistuminen paikallisyhteisöön ei tapahdu vain työn tekemisen kautta”, todetaan Pasi Saukkosen (2018) laatimassa raportissa Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. Kaupungin julkisten laitosten tulee tarjota kaupunkilaisille mahdollisuuksia kohdata toisiaan ja osallistua. Meidän kaupunki -ryhmätoiminta tuo osaltaan yhden osallistumisen mahdollisuuden tällä hetkellä työelämän ulkopuolella oleville kotoutujille. Ryhmän osallistujat kertoivat haastatteluissa kulttuuri- ja taidetoiminnan edistyneen heidän hyvinvointiaan muun muassa sosiaalisten verkostojen ja mielialan kohenemisen myötä. Kulttuuri- ja taidetoiminnan voidaankin näin katsoa lisäävän sosiaalista pääomaa, mikä on yksi kotoutumisen ulottuvuus.

Tutustuminen kulttuuripaikkoihin Tampereella antoi osallistujille lisää tietoa kaupungista. He saivat tietoonsa uusia paikkoja joissa viettää aikaa. Reitit paikkoihin tulivat tutuksi, kun kaupungilla kuljettiin yhdessä. Osallistujat saivat tietoa erilaisista kulttuurisisällöistä, esimerkiksi Muumeista Muumimuseossa, Pirkanmaan luonnosta Vapriikin luonnontieteellisessä

museossa ja lastenkulttuurista Lastenkulttuurikeskus Rullassa. Ryhmässä huomattiin, että museovierailu on mainio tapa tutustua Suomen kulttuuriin ja eri ilmiöihin.

Kotoutumiseen vaaditaan uudessa maassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksumista. Juuri tätä uuden tiedon omaksumista ja soveltamista tapahtui Meidän kaupunki -ryhmän tapaamisissa. Haastattelujen mukaan osallistujat eivät todennäköisesti olisi käyneet näissä paikoissa ilman ryhmää. Heillä ei vielä ollut tiedon omaksumiseen tarvittavaa suomen kielen taitoa. Vaikka esimerkiksi museoista Tampereella on jo olemassa arabiankielinen yleisesite, pelkkä esite ei usein riitä tiedon välittämiseen. Kun idea museosta ja museoissa käymisestä ei ole entuudestaan tuttu, tarvitaan henkilökohtainen kontakti, suosittelua ja tervetulleeksi toivottamista sekä mahdollisuus saada vastauksia kysymyksiin. Näihin tarpeisiin Meidän kaupunki -ryhmä vastaa.

Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, johon liittyy uusien tietojen ja taitojen omaksumisen lisäksi itsetunnon, itsetuntemuksen ja identiteetin kehittymistä. Identiteetti kehittyy uusien kokemusten ja oivallusten myötä, menneisyyteen pohjaten. Haastateltavat kertoivat muistoista, joita vierailu eräissä kohteissa herätti. Nykyhetken ja uusien paikkojen ja kokemusten yhdistäminen elettyyn elämään ja muistoihin auttaa käsittelemään omaa elämäntarinaa. Muistelun avulla voi saada tunteen elämästä kokonaisuutena ja samalla on mahdollista jäsentellä omia kokemuksia. Menneisyyden, tämän hetken ja tulevan sitominen yhteen auttaa rakentamaan identiteettiä. (Hall 1990, 225.)

7.2 Meidän kaupunki -ryhmä orientoi kielen opiskeluun

Toiset Meidän kaupunki -ryhmään osallistuneet kotiäidit olivat ehtineet aloittaa suomen kielen opiskelun ja toiset eivät olleet opiskelleet kieltä vielä yhtään. Kielitaito on tärkeä osa kotoutumista ja suomen tai ruotsin kielen opiskelu kuuluu jokaisen kotoutumispolulle. Kotivanhemmille suunnattuja kielikursseja, joissa lastenhoito olisi järjestetty, on vielä aika vähän tarjolla. Esimerkiksi Stadin osaamiskeskuksen Kyky II -hankkeessa kehitetyssä somalin- ja arabiankielisille kotivanhemmille suunnatussa vertaistoinnassa on järjestetty lastenhoito alle 3-vuotiaille lapsille sillä aikaa kun vanhempi osallistuu omakieliseen vertaisryhmään (Helsingin kaupunki, 2019). Toisaalta vaikka lapsi olisikin jo päiväkodissa, oikean tasoiselle kielikurssille pääsyä voi silti syystä tai toisesta joutua odottamaan kuukausia. Odotusaika kannattaa käyttää hyödyksi osallistumalla esimerkiksi Meidän kaupunki -ryhmään.

Meidän kaupunki -ryhmä toimii alkuvaiheen kotoutujille orientoivasti ennen kielen opiskelua. Ryhmässä opitaan liikkumaan kaupungilla, saadaan itsevarmuutta ja uusia kontakteja. Ryhmässä puhutaan suomea ja kieliväyryyden auttaa kääntämällä puheen arabiaksi. Välillä ryhmässä ihmetel-

lään yhdessä suomen kielen kummallisuuksia. Ohjaajat ja osallistujat oppivat uutta toisiltaan. Ryhmään osallistuminen tuo uutta rytmiä arkeen ja osallistumisen myötä harjoitellaan aikatauluissa pysymistä ja kellon lukemista. Nämä taidot ovat tärkeitä, kun osallistujat tulevaisuudessa siirtyvät opintoihin.

Ryhmässä osallistujat viettivät aikaa kantaväestöön kuuluvan ohjaajan tai ohjaajien kanssa ja vierailukohteissa tapasivat myös muita kantasuomalaisia. Muutamat haastateltavat kertoivat, että ryhmän myötä he eivät enää suhtautuneet niin pelokkaasti suomalaisiin. Ryhmän myötä osallistujat saivat myönteisiä kokemuksia uusien ihmisten kohtaamisesta. Myönteiset kohtaamiset luovat luottamusta ja rohkeutta ottaa kontaktia jatkossakin. Onnistuneet kokemukset kohtaamisesta helpottavat uusiin tilanteisiin liittyvää sosiaalista jännitystä.

7.3 Ryhmätoiminta tukee osallistujien mielenterveyttä

Ominaista asiakkaiden voimavarojen vahvistamiseen tähtäävässä työssä ovat tietoisuutta ja toiminnallisuutta lisäävät menetelmät. Pakolaistaustaisilla asiakkailla arjen mielekkyyks ja rytmittyminen tukevat voimavaroja ja vahvistavat elämäntilanteen tunnetta ja arjen mielekäs toiminta ehkäisee myös mielenterveysongelmia. Mielenterveyttä edistäväksi toiminnaksi voidaan nähdä lähes kaikki arkea ja sen mielekkyyttä rikastava, yksilön omista mielenkiinnon kohteista lähtevä toiminta, kuten erilaiset kulttuuriset toiminnot, harrastustoiminta ja urheilu. (THL 2018, 107.)

Kuten edellä Paloma-hankkeen käsikirjassa todetaan, arjen mielekäs toiminta ehkäisee mielenterveysongelmia. Opinnäytetyön tuloksien mukaan Meidän kaupunki -ryhmätoiminta tukee osallistujien voimavaroja ja tuo mieluisaa tekemistä arkeen. Toiminnallisuus ja yhdessäolo ryhmän kanssa antaa energiaa ja motivaatiota.

Kotona vauvaa hoitava äiti voi kärsiä yksinäisyydestä (Saloheimo, 2016.) Alkuvaiheessa olevien kotoutujien kohdalla tilannetta pahentaa paikallisten tukiverkostojen puute. Uusien verkostojen ja ihmissuhteiden luominen ei tapahdu hetkessä. Joskus viranomainen on henkilön ainoa sosiaalinen kontakti. Kontrasti Suomen yksilöllisyyttä korostavan kulttuurin ja lähtömaan yhteisöllisen kulttuurin välillä saattaa olla suuri. (Helsingin kaupunki, n.d.) Meidän kaupunki -ryhmä laajentaa osallistujien sosiaalisia verkostoja ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmän tapaamisissa osallistujat koontuvat yhteen ja opinnäytetyön tuloksien mukaan yhdessäolo muiden kanssa on osallistujille merkityksellistä. Tulokset osoittavat ryhmätoiminnan tuovan energiaa ja hyvää mieltä osallistujien arkeen. Ryhmän tapaa-

miset olivat usealle odotettu ja motivoiva kohokohta viikkoon. Haastattelut kertoivat, että ryhmässä juteltiin ja viihdyttiin yhdessä, riippumatta siitä mikä sisältö ryhmän tapaamisella muuten oli.

Pakolaistaustaisten kotoutujien sosiaalinen verkosto on hajonnut muutoksen myötä ja useat ihmissuhteet ovat katkenneet. Huoli maailmalla olevista läheisistä ja yksinäisyys hankaloittavat sopeutumista uuteen kotipaikkaan. (THL 2018, 60) Kun ei vielä puhu valtaväestön kieltä, on vaikea tutustua uusiin ihmisiin. Kaikilla ei ole omankielisiä kavereita tai tuttuja. Meidän kaupunki -ryhmässä osallistujat tapasivat muita samaa kieltä puhuvia ja samanlaisessa elämäntilanteessa olevia. Ryhmän tapaamisia verrattiin haastatteluissa perheen tai siskojen yhteiseen hetkeen. Ihmisellä on tarve tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmässä osallistujat pystyivät jakamaan myös vertaistuellisesti esimerkiksi lapsiin liittyviä asioita. Haastattelujen mukaan vertaistuki auttoi huomaamaan, että he eivät ole yksin, vaan että muillakin on vastaavia haasteita tai onnistumisia.

7.4 Itsevarmuus kasvaa kohtaamisten myötä

Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin auttaa tunnistamaan omia vahvuuksia ja rakentaa luottamusta itseen (Sapouna & Pamer 2014, 6.) Ryhmässä osallistujat kokeilivat monia asioita ensimmäistä kertaa ja saivat positiivisia kokemuksia uskaltessaan kokeilla. Esimerkiksi taidetyöskentelyssä on mahdollista saada uusia oivalluksia ja luova toiminta auttaa ratkaisemaan ongelmia. Itsevarmuus esimerkiksi kaupungilla liikkumiseen kasvaa, kun huomaa että itseensä ja omaan pärjäämiseensä voi luottaa uusissakin tilanteissa.

Eräs haastateltava kertoi, että ryhmän myötä hänestä tuntuu, että maahan muuttaneiden äitien hyvinvoinnista välitetään. Maahanmuuttajia vastaanottavan yhteiskunnan ja sen jäsenten asenteilla on suuri merkitys uuden tulijan kotoutumiseen. Yhdenvertaisuuslaissa (6 §) on säädetty, että ketään ei saa syrjiä. Ihmisten ennakoasenteet voivat jäädä heiltä itseltään huomaamatta ja he saattavat toimia huomaamattaan syrjivästi. Epäsuoraa syrjintää on esimerkiksi epäkohtelias ja epäkunnioittava käytös (THL 2018, 75).

On kiinnitettävä erityistä huomioita siihen, että maahan muuttaneille alkuvaiheessa kotoutumisessaan oleville ihmisille luodaan turvallisia paikkoja ja toimintaa jossa kohdata muita ihmisiä. Itsevarmuus ja luottamus omiin kykyihin kasvaa toimintaan osallistumisen, positiivisten kokemusten ja kohtaamisten myötä. Kunnan kuuluu edistää kuntalaisten hyvinvointia ja yhteisöjen syntymistä mahdollistamalla ihmisten kohtaaminen. Tampereen strategiassa (Tampereen kaupunki, 2017) linjataan että Tampereella jokaisella on mahdollisuus osallistua ja kohdata muita ihmisiä. Strategiassa sanotaan: ”Kaupunki on alusta asukkaiden ja yhteisöjen aktiivisuudelle ja

yhdessä tekemiselle”. Tätä tavoitellessa tulee huomioida kuntalaisten erilaiset tarpeet ja elämäntilanteet. Myös kaupungin työntekijöiden rooli kotoutujia kohdatessa on tärkeä. Jokainen hyvä kohtaaminen ihmisten välillä rakentaa luottamusta itseän ja muihin.

7.5 Kotiäideille tulee räätälöidä palveluita erityistarpeet huomioiden

Äidit täytyy saada mukaan yhteiskuntaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jo ennen koulutukseen tai työelämään suuntautumista. Kotonaoloaika saattaa venyä usean vuoden mittaiseksi, ja sekä yhteiskunnallisesta että yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta kotivanhempien tulee päästä mukaan heti kun mahdollista. Tehokas kotoutumisen edistyminen heti alkuvaiheessa ehkäisee passivoitumista ja syrjään jäämistä (Kotoutumisen osaamiskeskus, n.d.c). On löydettävä keinoja saada kotoutujat osallisiksi yhteiskuntaan muunkin kuin opiskelun tai työelämän kautta. Jokainen kotoutuja on yksilö ja yksilölliset elämäntilanteet tulee huomioida.

Kotoutuvien äitien asema vaikuttaa heidän itsensä lisäksi lapsiin ja koko perheeseen. Äitien osallistumista tulee edistää mahdollistamalla pääsy matalan kynnyksen toimintaan. Vielä parempi olisi, jos kynnys voitaisiin poistaa kokonaan. Kynnyksettömyyteen pyrkiminen tarkoittaa aluksi erityistä räätälöintiä. Palveluita ja toimintoja tulee räätälöidä osallistujien tilanteet ja tarpeet huomioiden. Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat, että räätälöinti kannattaa.

Äitien tarpeet huomioiva toiminta ja henkilökohtainen kontakti kannattaa, sillä ryhmätoiminnan ja osallistumisen merkitys on suuri. Esimerkiksi lukutaidottoman kotoutumisen alkuvaiheessa olevan pakolaistaustaisen henkilön saamiseksi mukaan toimintaan on huomioitava monenlaiset erityistarpeet. Erityistarpeita huomioidaan Meidän kaupunki -ryhmässä muun muassa seuraavin tavoin:

1. **Tavoittaminen:** Osallistuja tavoitetaan mukaan maahanmuuttajapalveluista. Osallistujalle voidaan soittaa tai hänet voidaan tavata, siten että paikalla on tulkki tai kieliavustaja. Osallistuja saa riittävästi tietoa mahdollisuudestaan osallistua ryhmätoimintaan ja mahdollisesti tulee tutuksi ryhmän ohjaajan kanssa, jolloin luottamus alkaa rakentua.
2. **Paikalle löytäminen:** Ennen ryhmän ensimmäistä kertaa selvitetään tietääkö osallistuja missä ryhmän kokoontumispaikka on ja osaako hän kulkea sinne. Jos osallistuja ei tiedä miten paikkaan kuljetaan, järjestetään hänelle mahdollisuus harjoitella kulkemista, tai mennään vastaan bussipysäkillä. Tapaamispaikat kannattaa järjestää mahdollisimman keskeisille paikoille.

3. **Muistuttaminen ja motivoiminen:** Kaikki eivät osaa käyttää kalenteria tai kelloa, tai esimerkiksi stressin takia on vaikea muistaa sovitut menot. Ohjaajan ja kieliavustajan kannattaa muistuttaa ryhmäläisiä omakielisellä viestillä tai puhelinsoitolla ryhmän tapaamista edeltävänä päivänä.
4. **Kieliapu:** Kieliapu on tärkeä keino kynnyksettömyyttä tavoiteltaessa. Kieliavustajan työpanos lisää kaikkien keskinäistä ymmärrystä ja edistää hyvää ilmapiiriä ryhmän tapaamisilla.
5. **Turvallisen tilanteen ja tilan luominen:** Joillekin osallistumisen edellytyksenä on pelkästään naisille tarkoitettu ryhmä. Turvallisuuden tunnetta lisää myös ymmärretyksi ja kuulluksi tuleminen, minkä kieliavustajan työpanos mahdollistaa.
6. **Henkilökohtainen kontakti:** Osallistujiin ollaan henkilökohtaisesti yhteydessä, ja heidät toivotetaan tervetulleeksi. Tavoitteena on, että osallistujat saavat tunteen oikeutuksesta: jokaisella on oikeus liikkua, tutustua kaupunkiin, nauttia kulttuurista ja taiteesta.

8 TOIVEET JA SOVELTAMISIDEAT

Opinnäytetyön tulokset huomioidaan Minunkin Tampereeni -toiminnan kehittämisessä. Tuloksia voidaan soveltaa myös muiden kotoutuville pakolaistautaisille kotiaideille suunnattujen palvelujen kehittämisessä. Tässä luvussa kerrotaan miten opinnäytetyön tekijä toivoisi Minunkin Tampereeni -toiminnan Meidän kaupunki -ryhmien kehittyvän seuraavien vuosien aikana. Toiminnan laajentaminen vaatisi lisää työntekijäresurssia.

8.1 Ryhmätoiminnan kehittäminen ja soveltaminen

Meidän kaupunki -ryhmässä kokeiltuja toimintamalleja on jo sovellettu Tampereen kaupungin eri toimijoiden yhteisessä Kotoutujan kulttuuripolku -verkostohankkeessa. Kotoutujan kulttuuripolku -hanke tarjoaa esimerkiksi erikielisiä opastettuja museovierailuja, kulttuurikerhon arabiankielisille äideille ja lapsille sekä toiminnallista kielenoppimista. Kotoutujan

kulttuuripolku -hanke alkoi vuonna 2019 ja toimintaa kehitetään jatkuvasti. Tavoitteena on lisätä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden saavutettavuutta tarjoamalla toimintaa esimerkiksi selkosuomella, arabian, darin ja somalin kielillä.

Yhteinen kehittäminen yhteistyökumppaneiden kanssa on olennainen osa Minunkin Tampereeni -toimintaa. Yhteistyötä tehdään sekä kaupungin että kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Syksyllä 2019 kokeiltiin yhteistyötä Mannerheimin lastensuojeluliiton Tampereen osaston Ystäväksi maahanmuuttajaidille -hankkeen kanssa. Meidän kaupunki -ryhmä suunnattiin kotoutujien lisäksi suomenkielisille äideille. Kokeilun tavoitteena oli tuoda yhteen maahanmuuttajataustaisia ja kantasuomalaisia äitejä. Kokeilu oli onnistunut ja ryhmäläisten palautteen mukaan ryhmässä oli ollut ilo tutustua uusiin ihmisiin. Vastaavaa toimintaa on tarpeen toteuttaa jatkossakin.

lhannetilanteessa palveluita kehitetään yhdessä niiden kanssa, joille palveluita tuotetaan. Tämä voi tapahtua esimerkiksi pyytämällä suunniteluun mukaan kokemusasiantuntijoita, rekrytoimalla kehittäjäasiakkaita tai järjestämällä asiakasraateja. Kehittäjäasiakkaat ovat mukana jo sosiaali- ja terveyspuolella ja idea voisi levitä myös kulttuuripuolelle.

Opinnäytetyöhön haastatellut osallistujat suhtautuivat myönteisesti haastattelupyyntöön ja olivat tyytyväisiä, että heidän mielipiteitään haluttiin kuulla osana toiminnan kehittämistä. Jokaisesta ryhmästä kerätään myös palautetta kirjallisesti ja toimintaa kehitetään palautteet huomioiden. Toimintaan osallistujien vaikuttamismahdollisuudet toiminnan kehittämisessä lisäävät palvelun käyttäjälähtöisyyttä, laatua sekä osallistujien toimitusta ja osallisuuden tunnetta.

8.2 Toiminnan tulisi tavoittaa myös palvelujen ulkopuolella olevat kotoutujat

Meidän kaupunki -ryhmiin osallistujat ohjautuvat maahanmuuttajapalveluista. Kaikki kotoutujat eivät ole maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita, sillä asiakkuus käsittää vain kotoutumisen alkuvaiheen. Kotoutuja saattaisi hyötyä Minunkin Tampereeni -kaltaisesta toiminnasta vaikka hän olisi asunut Suomessa jo useita vuosia. Kotoutumisen eteneminen on yksilöllistä. Kaikki eivät tarvitse tämänkaltaista kotoutumista tukevaa toimintaa, mutta niille jotka kokevat tarpeen, tulisi osallistuminen mahdollistaa.

Jos palvelua tarjottaisiin kaikille kiinnostuneille, haasteena olisi osallistujien tavoittaminen. Se että osallistujia ei löydy helposti ei tarkoita, etteikö heitä olisi. Asiakasohjaus ja asiakkaiden tavoittaminen palveluiden ulkopuolelta on haastavaa. Jos resursseja olisi enemmän, työtä voisi tehdä etesivillä työotteella eri puolella kaupunkia. Esimerkiksi ohjaaja ja kieliaavustaja voisivat työparityönä kiertää eri kaupunginosissa tavoittelemassa

mahdollisia osallistujia. Myös osallistujien mahdolliset liikuntarajoitteet tulisi huomioida entistä paremmin.

8.3 Kieliavustajien ja omakielisten ohjaajien roolin vahvistaminen

Meidän kaupunki -ryhmät ovat työllistäneet kieliavustajiksi eri kielisiä ihmisiä jotka ovat itsekin kotoutujia. Kieliapuna työskentelevä henkilö on parhaillaan tai on voinut olla itsekin maahanmuuttajapalveluiden asiakas. Asiakkaiden vahvuudet tunnistetaan ja heidän osaamisensa huomataan. Meidän kaupunki -ryhmässä kieliavustajan on mahdollista saada työkokemusta ja ”jalka oven väliin”.

Meidän kaupunki -ryhmän kieliavustajia on ryhmän myötä rekrytoitu myös muiden tahojen toimintaan kieliavustajiksi tai omakielisiksi ohjaajiksi. Meidän kaupunki -ryhmässä kieliavustaja toimii välillä myös vertaisohjaajan tai eräänlaisen kulttuuritulkin roolissa. Kieliavustaja havaitsee ryhmästä hienovaraisia asioita, joita suomenkielisen ohjaajan on vaikea huomata. Kieliavustaja lähentää ohjaajaa ja osallistujia ja hänen roolinsa on oleellisen tärkeä ryhmän onnistumisen kannalta myös tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa kieliavustajat voisivat olla vahvemmassa roolissa Minunkin Tampereeni -toiminnassa ja Meidän kaupunki -ryhmissä. Kieliavustaja voisi olla projektityöntekijä-ohjaajan työpari, jolloin he kehittäisivät ja suunnittelisivat toimintaa yhdessä. Näin saataisiin käyttöön myös kieliavustajien ja omakielisten ohjaajien laaja osaaminen ja kokemus sekä havainnot ryhmistä. Kieliavustajien roolin kasvattaminen vaatii lisää taloudellista resurssia.

8.4 Meidän kaupunki -ryhmät vakiintuneeksi toiminnaksi

Kulttuuri- ja taidelähtöinen, kotikaupunkiin tutustuttava Meidän kaupunki -ryhmätoiminta tulisi olla kaupungin tarjoamaa vakituista palvelua, jolla olisi paikka maahan muuttaneen henkilön kotoutumisen polulla. Mikäli ryhmiä olisi tuottamassa yhden työntekijän sijaan useampia, olisi mahdollista tarjota palvelua yhä suuremmalle joukolle osallistujia. Ryhmiä voitaisiin tarjota useammalle kieliryhmälle, jolloin osallistuja pääsisi nopeasti mukaan toimintaan. Ryhmäkoko tulee kuitenkin säilyttää riittävän pienenä, jotta yksilölliset tarpeet pystytään huomioimaan ja kaikki pysyvät mukana ryhmässä.

Meidän kaupunki -ryhmätoiminnan jatkuvuus helpottaa asiakasohjausta ja auttaa työntekijöitä hahmottamaan ryhmän yhdeksi tärkeäksi toiminnoksi kotoutujan polulla. Vakiintunut toiminta mahdollistaa sujuvan asiakasoh-

jauksen ja tunnettuuden vahvistumisen asiakasohjausta tekevien työntekijöiden parissa. Yhteistyö maahanmuuttajapalveluiden ja Kulttuurikasvatusyksikkö TAITEN välillä toimii hyvin ja palvelua kannattaa jatkossakin tuottaa toimialarajat ylittäen asiakasohjauksen ja yhteiskehittämisen sujuvuuden vuoksi.

Työn muuttuminen projektiluonteisesta pysyväksi toiminnaksi antaisi Minunkin Tampereeni -toimintaa tuottavalle työntekijälle työrauhan. Tällä hetkellä toiminta jatkuu vuoden kerrallaan, mikä tuo työhön väliaikaisuuden tunteen. Pysyvyys mahdollistaisi nykyistä pidemmälle tähtäävien suunnitelmien tekemisen sekä vakiinnuttaisi toiminnan asemaa.

Tampereen kaupungin kulttuuristrategia julkaistiin joulukuussa 2019. Strategiassa kulttuurisen yhdenvertaisuuden saavuttamisen keskeisiä toimenpiteitä ovat muun muassa kulttuuritarjonnan saavutettavuuden edistäminen purkamalla osallistumisen esteitä ja räätälöimällä palveluita eri kohderyhmille. Kulttuuri halutaan tuoda osaksi sosiaalipalveluita, esimerkiksi maahan muuttaneiden kotoutumisen edistämiseksi. Meidän kaupunki -ryhmä tekee näiltä osin jo strategian linjaamaa työtä, mikä perustelee myös tarpeen tehdä työstä vakituinen osa Kulttuurikasvatusyksikkö TAITEN toimintaa.

9 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Opinnäytetyön tekeminen kokopäivätyön ohella on ollut haasteellista. Toisaalta aiheen kiinnostavuus ja kytkeytyminen työhön on lisännyt motivaatiota. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisi ollut hienoa pystyä haastattelemaan useampia osallistujia. Toisaalta opinnäytetyön laajuus, 15 opintopistettä, rajaa myös kerättävän aineiston määrää.

Opinnäytetyö on tuottanut tärkeää tietoa Meidän kaupunki -ryhmään osallistuneista kotiaideista ja heidän tarpeistaan. Tuloksien perusteella toiminta on tärkeää ja vaikuttavaa ja sitä tulee jatkaa ja laajentaa. Ryhmään osallistuminen edistää osallistujien hyvinvointia monella tavalla.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen on ollut hyvä prosessi. Se on mahdollistanut syventymisen aiheeseen. Tekijälleen opinnäytetyön tulokset ovat ilahduttavia ja luovat merkityksellisyyden tunteen työhön. Oman ammatillisen kasvuni kannalta opinnäytetyön tekeminen on tuonut minulle varmuutta siitä, että olemme kehittäneet toimintaa oikeaan suuntaan.

Opinnäytetyöstä on hyötyä, kun kotoutujille kehitetään taide- ja kulttuuri-painotteista ryhmätoimintaa. Opinnäytetyössä esitellään räätälöinnin merkitystä, kun tavoitteena on saada mukaan toimintaan alkuvaiheessa olevia pakolaistaustaisia kotoutujia. Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden saavutettavuutta tulee parantaa ja opinnäytetyö on osa tätä prosessia.

9.1 Luotettavuus

Opinnäytetyössä tuotettiin tietoa Minunkin Tampereeni -toiminnan vaikutuksista ja merkityksistä osallistujille. Haastatteleamalla kartoitettiin osallistujien kokemuksia omin sanoin kerrottuna. Toiminnassa palautetta oli aiemmin kerätty kirjallisesti loppupalautteilla sekä havainnoimalla. Opinnäytetyö mahdollisti syvällisemmän palautteen keruun yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta haastateltavien omalla äidinkielellä.

Haastateltaviksi valikoitui aktiivisesti ryhmässä käyneitä osallistujia. Haastateltaviksi kysyttiin kuutta osallistujaa, joista viisi suostui. Yksi osallistuja ei halunnut haastateltavaksi ajan puutteen vuoksi. Haastateltavat olivat tyytyväisiä, että heidän mielipiteitään haluttiin kuulla ja nostaa esiin. Tulokset olisivat ehkä olleet erilaisia, mikäli haastateltavat olisivat olleet harvoin osallistuneita tai heitä jotka jättivät ryhmän kesken. Toisaalta kesken jättäneillä syynä oli usein esimerkiksi suomen kielen kurssille siirtyminen, eikä esimerkiksi tyytymättömyys ryhmän toimintaan. Kaikkia ryhmäläisiä ei voitu haastatella ajan puutteen ja resurssien puuttumisen vuoksi. Opinnäytetyöhön haastateltiin viittä osallistujaa. Tulokset edustavat siis näiden viiden osallistujan näkemyksiä toiminnan vaikutuksista.

Haastattelijana ja kieliavustajana toimi ryhmästä tuttu ohjaaja ja kieliavustaja. Tämä vaikutti varmasti monella tavalla haastattelun tuloksiin. Tutuille ihmisille on helppo puhua ja haastatteluissa pystyttiin heti siirtymään syvällisempiin aiheisiin kuin tuntemattoman haastattelijan kanssa. Toisaalta taas tutulle haastattelijalle ei ehkä haluta sanoa kriittisiä mielipiteitä. Toisaalta tuttuus voi mahdollistaa kritiikin esittämisen turvallisessa seurassa. Haastatteluissa nousi esiin kiittävien mielipiteiden lisäksi myös muunlaisia asioita. Esimerkiksi eräs haastateltava ei ollut löytänyt varsinaisesti ystäviä ryhmästä, uusia tuttuja kylläkin. Toinen haastateltava taas kertoi, että ei kaipaakaan lähipiiriinsä uusia ihmisiä, sillä aika perheen kanssa menee kaiken edelle.

Haastattelut tehtiin kieliavustajan välityksellä, jolloin kielestä johtuvat väärinkäsitykset ovat mahdollisia verrattuna esimerkiksi kokonaan suomeksi tehtyihin haastatteluihin. On siis mahdollista, että kielen ja käännösten takia haastateltava, haastattelija tai kieliavustaja eivät ole pystyneet tavoittamaan sanomisissaan täsmälleen sitä mitä he ajattelivat. Toisaalta haastatteluissa kiinnitettiin erityistä huomioita keskinäiseen ymmärtämiseen ja haastattelija pyrki kysymään tarkentavia kysymyksiä varmistaakseen ymmärryksen.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. (2017). Kotouttamisen osaamiskeskus. *Kotoutujan psyykkisen hyvinvoinnin edistäminen - mitä tutkimuksen perusteella tiedämme?* Haettu 1.9.2019 osoitteesta

<https://www.slideshare.net/THLfi/kotoutujan-psyykkisen-hyvinvoinnin-edistminen>

Allen, J., Vaage, A. & Hauff, E. (2006). Refugees and asylum seekers in societies. Teoksessa Berry, J. & Sam, D. (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University press.

Arends-Tóth, J. & van de Vijver, F. (2006). Assessment of psychological acculturation. Teoksessa Berry, J. & Sam, D. (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University press.

European union for fundamental rights. (2018). Being Black in the EU/Second European Union Minorities and Discrimination Survey. Haettu 30.10.2019 osoitteesta

<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/eumidis-ii-being-black>

Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Health evidence network synthesis report 67. World health organization WHO. Haettu 15.11. osoitteesta

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>

Hall, S. (1990). *Cultural Identity and Diaspora*. In Rutherford, J. Identity. London: Lawrence & Wishart. Haettu 29.10.2019 osoitteesta

<http://rlwclarke.net/Theory/SourcesPrimary/HallCulturalIdentityandDiaspora.pdf>

Helsingin kaupunki. (2019). Stadin osaamiskeskus. Kyky II-hankkeen vertaisryhmät. Haettu 16.11. osoitteesta <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/esittely/stadin-osaamiskeskus/kyky-hanke/kyky-vertaisryhmat>

Helsingin kaupunki. (n.d.) Hankkeet. Osattomuus. Haettu 6.12.2019 osoitteesta <https://www.hel.fi/static/sote/hankkeet/osattomuus.pdf>

Juntunen, M-J., Kamensky, H. & Turpeinen, I. (2019). *Etsivä kulttuurityö lisää lasten ja nuorten kulttuurista osallisuutta*. Toimenpidesuositus. Arts Equal -tutkimushanke. Haettu 2.11.2019 osoitteesta

<https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Etsiv%C3%A4+kulttuuriry%C3%B6PB/f4b98b97-85ac-4c82-90a9-d090de72c63d>

Kotoutumisen osaamiskeskus. (N.d.a) *Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista*. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumislaki-ohjaa-kotouttamista>

Kotoutumisen osaamiskeskus. (N.d.b). *Järjestöjen tuki*. <https://kotouttaminen.fi/jarjestojen-tuki>

Kotoutumisen osaamiskeskus. (N.d.c). *Alkukartoitus*. <https://kotouttaminen.fi/alkukartoitus>

Kortteinen, M & Tuomikoski, H. (1998) Työtön: tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi. Haettu 30.10.2019 osoitteesta <https://www.julkari.fi/handle/10024/104211>

Kosic, A. (2006) Personality and individual factors in acculturation. Teoksessa Berry, J. & Sam, D. (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University press.

Lahtinen, E. & Jakonen, O. & Sokka, S. (2017). Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripolitiikassa. Tietokortti 3. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Haettu 2.11.2019 osoitteesta https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_saavutettavuus.pdf

Laitinen, L. (2017). Näkökulmia taiteen ja kulttuurin sosiaalisen hyvinvoinnin vaikutuksiin. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Haettu 2.11.2019

<https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-sosiaalisen-hyvinvoinnin-vaikutuksiin/>

Laki kotoutumisen edistämisestä, 1386/2010 3 §.

Haettu 5.9.2019 osoitteesta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Montonen, S. (2018) Kuva 1. Vauvojen värikylpy.

Montonen, S. (2018) Kuva 2. Ryhmä Lastenkulttuurikeskus Rullassa.

Noels, K. & Berry, J. (2006) Acculturation in Canada. Teoksessa Berry, J. & Sam, D. (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University press.

OECD. Organization for Economic Cooperation and Development, (2018) Finland must focus on integrating migrant women and their children to boost their contribution to the economy and society.

Haettu 10.9.2019 osoitteesta

<https://www.oecd.org/finland/finland-must-focus-on-integrating-migrant-women-and-their-children-to-boost-their-contribution-to-the-economy-and-society.htm>

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus, 77/1968. Haettu 25.8.2019 osoitteesta

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1968/19680077/19680077_2

Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma (2017). Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja Taiteen edistämiskeskus.

Haettu 5.9. osoitteesta

https://www.tampere.fi/tiedostot/p/gS5Dfh9gp/pirkanmaan_kulttuuri-hyvinvointisuunnitelma.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. *Teemahaastattelu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Haettu 1.6.2019 osoitteesta

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. *Teemoittelu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Haettu 1.6.2019 osoitteesta

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saloheimo. (2016) Väestöliitto. *Älä jätä äitiä yksin!* Blogikirjoitus.

Haettu 16.11.2019 osoitteesta <https://vaestoliiton-blogi.com/2016/11/14/ala-jata-aitia-yksin/>

Sam, D.L. (2006). Acculturation of immigrant children and women. Teoksessa Berry, J. & Sam, D.L. (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University press.

Sapouna, L. & Pamer, E. The transformative potential of the arts in mental health recovery – an Irish research project. *Arts & Health*. Haettu 1.11.2019 osoitteesta

https://www.researchgate.net/publication/285481280_The_transformative_potential_of_the_arts_in_mental_health_recovery_-_an_Irish_research_project

Saukkonen, P. (2018) Kotoutuminen tapahtuu kaupungeissa. Työpapereita. Helsingin kaupunki: kaupunkitutkimus ja -tilastot. Haettu 5.9. osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_08_27_Tyopapereita_5_Saukkonen.pdf

Säävälä, M. (2011). Perheet muuttoliikkeessä - Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E41. Väestöliitto. Haettu 27.10.2019 osoitteesta https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/001b3f5901f44f275d6463076a8b53f1/1572168677/application/pdf/2287072/perheet%20muuttoliikkeess%C3%A4_web.pdf

Sisäministeriö. N.d. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Haettu 14.9.2019 osoitteesta <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca. (2011). *"Jatkuva huoli, ikävä ja suru" - kokemuksia perheenyhdistämisestä*. Raportti pakolaisen perheenyhdistämishojelman kautta tulleiden perheiden haastattelusta. http://www.socca.fi/files/961/Perheenyhdistaminen_haastattelut.pdf

Suomen pakolaisapu. (n.d.). *Sanasto*. Helsinki. Haettu 15.7.2019 osoitteesta <https://pakolaisapu.fi/sanasto/>

Suomen pakolaisapu. (2019). *Pakolaisuuden ABC*. Helsinki. Haettu 15.7.2019 osoitteesta https://pakolaisapu.fi/wp-content/uploads/2019/04/PakolaisuudenABC_SuomenPakolaisapu.pdf

Tampereen kaupunki. (2017). Tampereen strategia - Sinulle paras. Haettu 30.11.2019 osoitteesta <https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/talous-ja-strategia/strategia.html>

Tampereen kaupunki. (n.d.) Maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelut. Haettu 25.8.2019 osoitteesta <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/alkuvaiheen-palvelut.html>

THL Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2019) *Sukupuolten tasa-arvo*. Haettu 22.9.2019 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/sukupuolten-tasa-arvo>

THL Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (201) *Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa, PALOMA-käsikirja*. Helsinki: Juvenes print. Haettu 15.5.2019 osoitteesta

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%cc%88SIKIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2016) *Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019 ja valtioneuvoston periaatepäätös Valtion kotouttamisohjelmasta*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016. Helsinki. Haettu 1.8.2019 osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79075/TEM-jul_45_2016_verkko.pdf

Ulkomaalaislaki 301/2014. Haettu 3.7.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Vanhanen, E. (2017). Taiteisiin osallistumisen hyvinvointivaikutukset ja maahanmuuttajat Teoksessa K. Lehikoinen & E. Vanhanen (toim.) *Taide ja hyvinvointi - Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen*. Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja. Helsinki: Arts Equal. s. 61 - 70. Haettu 6.12.2019 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. Kulttuuria kaikille-palvelu. *Mitä on saavutettavuus?* Helsinki. Haettu 2.6.2019 osoitteesta http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus

Yhdenvertaisuuslaki. 1325/2014. Haettu 1.9.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. (1948) Artikla 27. Haettu 22.9.2019 osoitteesta <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>